

WERINON

Historische Kring • Nederhorst den Berg

— April 2016 • Nummer 93 —

HISTORISCHE KRING NEDERHORST DEN BERG

Bestuur

<i>Voorzitter</i>	Vacature
<i>Interim-voorzitter</i>	Ton Kuijs, Kooikerboog 3 1394 ND NdB, tel. 0294-253443
<i>Secretaris</i>	Ans Baar, Torenweg 9 1394 EA NdB, tel.06-13854825
<i>Penningmeester</i>	Petra van 't Klooster, Overmeerseweg 60 1394 BE NdB, tel. 0294-251564
<i>Lid</i>	Corry Schoordijk, Vincent van Goghstraat 6 1394 EC NdB, tel.0294-253119

Redactie

Gerard Baar, Zoddeland 26
1394 KR NdB, tel. 0294-254368

Kees Joustra, de Biezen 19
1394 LR NdB, tel. 0294-254039

Bert Kieboom, Blijklaan 14
1394 KB NdB, tel. 0294-257153

Fotobewerking

Teus van de Kemp, tvdkemp1@kpnmail.nl

Vormgeving

Theo Cozijn, Hinderdam 17
1394 JB NdB, tel. 0294-254492

Computer- en website-beheer

Franck van Zijl, Vaartweg 12
1394 GL NdB, 0294-253147

Herman Schilder, musicher@hotmail.com

Webmaster

Nicole Steenvoorden, Overmeerseweg 65,
1394 BE NdB, 0294-252134

Lidmaatschap

€ 17,50 en € 22,50 buiten Nederhorst den Berg,
per persoon per jaar, incl. Werinon.
bankreknr. NL30 RABO 0328 2241 38

Informatie en Documentatie

Donderdagavond van 19.30 tot 21.30 uur.
Sociaal Cultureel Centrum 'DE SPOT', Blijklaan 1, NdB

E-mail: HKNDb

info@historischekring.nl

Internetadres

www.historischekring.nl

ISSN 1389-319X

Niets uit deze uitgave mag, op welke manier dan ook, verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden zonder schriftelijke toestemming van het bestuur.

Rabobank

Foto omslag:

Deze uitgave is mede mogelijk gemaakt door de Rabobank

De jeugd vloog uit. Bijeenkomst van 'Puchers' (liefhebbers van dat brommermerk) in 1960 voor het kasteel. Helemaal rechts staat de gepensioneerde kasteel- en bosbewaker Jan Slump zijn ogen uit te kijken.

Opgericht januari 1988

Jaargang 26

April 2017, nummer 93

Inhoud

Van de redactie	<i>Gerard Baar</i>	2
Digitalisering	<i>Gerard Baar</i>	3
Mededelingen en berichten	<i>Ans Baar</i>	4
Burgemeester Schimmelpenninck (1928-1939)	<i>Jan Hendriks</i>	5
Ronde van Overmeer (deel 1: 1989-1996)	<i>Mark Hilberts</i>	13
Heen en weer tussen Nederhorst den Berg en Nigtevecht (1)	<i>Gerard Baar</i>	17
Zwaanwijck Suikerzoet	<i>Cees Pfeiffer</i>	19
Merwedekanaal (6)	<i>Gerard Baar</i>	24
Boedda aan de Middenweg	<i>Kees Joustra</i>	25
Zeilvereniging 'De Spiegel', later WSV 'De Spiegel' (4)	<i>Gerard Baar</i>	28
Willie Das-van Schaik, een sprankelende vrouw	<i>Kees Joustra</i>	30
Jacob Gons, tuinder-transporteur	<i>Gerard Baar</i>	35
Vonjo en andere uitbaters op Vreelandseweg nr. 42	<i>Leen Houtop/Gerard Baar</i>	38
Tegenstellingen	<i>Gerard Baar</i>	42
Alfer V van der Horst en Otte van Beesde	<i>Els N.G. van Damme</i>	43

Van de redactie

Gerard Baar

Toeval bestaat niet! In Werinon 91 schreef ik dat we met behulp van een Weesper schrijver in nummer 92 de Vecht over zouden steken naar Nigtevecht.

Doordat we die editie afstonden aan het Levensboek, moest het artikel over Zwaanwijck van de hand van Cees Pfeiffer doorgeschoven worden naar Werinon 93. Laat nou Christiaan Friedrich Anton Pfeiffer, de overgrootvader van gastauteur Cees, de enige van de in het boek beschreven overledenen zijn, die op 93-jarige leeftijd is gestorven! Gewoon thuis want hij was in 1870 uit Duitsland gevlucht om niet mee te hoeven vechten in de Frans-Duitse oorlog.

Els van Damme sluit haar 'Slot'-onderzoek af, maar gaat door met schrijven. Naast de vaste rubrieken heb ik, n.a.v. Pfeiffers' inzending, een begin gemaakt met het beschrijven van de verhoudingen en verbindingen met buurdorp Nigtevecht. Kortenhoever Jan Hendriks haalt de belangrijkste besluiten en gebeurtenissen van de elf jaar durende ambtsperiode van oud-burgemeester Schimmelpenninck uit de vergetelheid.

Boeddhistische monniken bezorgden Kees Joustra en zijn vrouw een onvergetelijke zondagmiddag. Zij onthaalden het echtpaar gastvrij in hun tempel op Midtenweg 65. Zijn andere bijdrage gaat over de twee jaar geleden overleden bekende dorpeling Willie Das. Zij heeft veel energie gestopt in het bedenken en uitvoeren van activiteiten binnen de dorpsgemeenschap. De Horstermeer komt aan bod in de persoon van vader Jacob Gons, een van de eerste bewoners. In de volgende Werinon volgt er meer over deze droogmakerij, die het dorp verrijkte met interessante andersdenkende mensen uit alle hoeken van Nederland.

Patat-frites en woningbouw zijn best met elkaar in verbinding te brengen, gelet het artikel van Leen Houtop over Vonjo.

Mark Hilberts begint een trilogie over de Ronde van Overmeer. Hij gaf onlangs ook een boek uit over de Elfstedentocht van 1997 met de titel 'It giet aon!' ^{zei Kroes}. Bij het openslaan van het boek liepen de rillingen over mijn lijf. Ik heb de tocht nooit gereden, de tijden waren anders in mijn jonge jaren, Friesland lag toen bovendien ver weg. Ineens schoot mij de tekst bij de foto van de Bergse ijsbaan op de omslag van Werinon 91 weer te binnen: "Je zou zo je schaatsen pakken".

Ik had ze voordat ik het boek inkeek al een paar dagen onder gehad en het ijs weer eens horen zingen onder mijn streken. Selfies van anderen indachtig wilde ik mijn passie graag eens delen met een groter publiek.

Gewapend met een fototoestel fietste ik richting de Goog, in de hoop een fotograaf tegen te komen. Bij het hek op de hoek van de Horstermeerdijk kwam ik iemand tegen die de Elfstedentocht twee keer had gereden, Jim de Groot. Hij drukte af, een toevalstreffer! ■

Negenentwintig jaar geleden richtten een paar mensen de HKN op. Rond 1990 waren de meesten die mee gingen doen blij dat ze fatsoenlijk op een Brother konden tikken. Dit is niet denigrerend bedoeld, maar zo lag het eenvoudig. Bezige, gedreven mensen, waaronder Ruud Verkaik, verzamelden foto's, gegevens, krantenknipsels en een heleboel daar omheen. Dankzij die activiteiten zijn er in de loop der jaren enorm veel gegevens bij de Kring opgeslagen in kasten en rekken.

De steeds sneller voortschrijdende techniek verraste dan weer de een en dan weer de ander die meewerkte aan het invoeren van gegevens. Het bestuur trok daarop een externe mevrouw aan die aan moest geven waar de mogelijkheden lagen om tot een optimaal resultaat te komen voor de vrijwilligers die er mee bezig waren. Natuurlijk gaf dat wat haken en ogen, want iedereen wilde wel zijn zegje doen. Die kritiek accepteerde het klasje tot op zekere hoogte wel van elkaar, maar uiteindelijk moesten er spijkers met koppen geslagen worden. In de trant van: welke invalshoek hanteren we? Wat is daarvoor het beste systeem? Mogen oude gegevens verloren gaan? Natuurlijk niet, maar hoe pas je alles in om het de leden en buitenstaanders zo gemakkelijk mogelijk te maken om iets te weten te komen van het verleden van Nederhorst den Berg.

Daarnaast proberen wij (de redactie) zoveel mogelijk te verwijzen naar voorgaande artikelen in de Werinon, wanneer dat aan de orde is. Johnny van Mourik heeft alle oudere nummers gedigitaliseerd (een monnikenwerk) en daar is iedereen hem zeer dankbaar voor. Daardoor kunnen onze lezers zich nu (als ze dat willen) beter verdiepen in gebeurtenissen uit het verleden. Vele hebben tot iets geleid wat nu gewoon is. Want het

dorp kent een lange interessante geschiedenis. De drie digitaliserende technici. Herman Schilder, Franck van Zijl en Teus van de Kemp brainstormen zich een ongeluk. Ze zijn het niet altijd met elkaar eens, maar zorgen ervoor, als ik het goed begrepen heb, dat het proces ongeveer in mei volledig naar behoren is afgesloten. Ze streven ernaar om tot een systeem te komen dat de bestanden zodanig beheert dat duidelijk wordt wat het archief is en wat de kijk- en gebruiksomgeving is. Zodat ook anderen, wanneer er iemand wegvalt uit het team, er mee verder kunnen werken. Ondertussen scant de scangroep rustig door. Er gaat niets verloren maar alles krijgt een nieuw jasje, waarbij gebruik gemaakt wordt van de nieuwste mogelijkheden.

Tot slot. U kunt dan naast de foto's die al in het archief zaten ook de duizenden door Teus ingebrachte foto's vanuit huis bekijken en alle Werinons teruglezen als u daar zin in hebt. Om u te helpen wordt dat systeem vervolmaakt met een zoekprogramma. Als dat gerealiseerd is moet het voor de meeste leden een fluitje van een cent zijn om 'terug te bladeren'. Ik hoop dat daardoor steeds meer leden zich geroepen voelen een bijdrage aan de Werinon te leveren. Wie dat doet krijgt bovendien nog gratis ondersteuning van de redactie. ■

Mededelingen en berichten

PROGRAMMA 2017

7 April – Lezing

Lezing met als titel: 'WATER', door Maarten Bootsma uit Loenen aan de Vecht. In de presentatie wordt een vijftal aspecten die aan water gerelateerd zijn meegenomen, zoals: Middelen om het water over te steken, Geld verdienen, Verdedigingswerken, Recreatie en tot slot Bedreiging & Overlast. De lezing wordt opgeluisterd met foto's en platen uit vooral verleden en soms ook richting heden. Ook unieke foto's van de overstroming van de Vecht in 1928 maken deel uit van de presentatie. De raakvlakken met Nederhorst den Berg komen uiteraard ook aan de orde. De lezing wordt gehouden in de Bergplaats en begint om 20.00 uur. De toegang is gratis

Mei/Juni – Excursie Vinkeveen

Met vaartocht over de Vinkeveense plassen, bezoek aan het gerestaureerde Spoorhuis en de prominente RK-kerk.

12 September – Monumentendag

Voor Monumentendag is het idee om gezien het thema: Boeren, Burgers en Buitenlui, een rondje Nederhorst te organiseren met bezoek aan monumentale boerderijen en huizen.

Tips voor herhaling excursie/lezingen

Op dit moment hebben we geen aansprekende onderwerpen voor lezingen en ideeën voor excursies paraat. Uit de lijst met gehouden excursies/lezingen is een selectie gemaakt:

Excursies:

- Vaartocht over de plassen aan de zuidzijde van de Horstermeer (Fort Kijkuit)
- Stadswandeling Weesp
- Slot Zuylen in Oud-Zuilen
- Kasteel Nijenrode in Breukelen

Lezingen en presentaties:

- De ontstaansgeschiedenis Horstermeer
- Oude films over ons dorp en omgeving
- Historische boerderijen in Nederland
- VOC-schepen met namen van buitenhuizen aan de Vecht
- Hekken in de Vechtstreek

Uw keus dan wel nieuwe onderwerpen zijn welkom bij Ans Baar (**ansbaar@gmail.com**).

Actuele informatie over de activiteiten volgt via onze site **www.historischekring.nl** of via uw (opgegeven) e-mail-adres, het weekblad Wijdemeren en zoveel mogelijk in de Gooi en Eemlander.

Inleveren van kopij voor Werinon Nr. 94 kan tot
1 september 2017. info@historischekring.nl

Burgemeester Schimmelpenninck (1928-1939) vond Nederhorst den Berg te nat

Jan Hendriks

Gerrit Graaf Schimmelpenninck werd op 18 augustus 1897 geboren in Diepenheim, huis Westervliet. Hij overleed op 23 september 1970 in Deventer op 73-jarige leeftijd. Zijn ouders waren Robert graaf Schimmelpenninck en jonkvrouw Philippina Cornelia van Suchtelen van de Haare, gehuwd in 1888 te Arnhem.

Zijn afkomst

Gerrit stamde uit een geslacht dat na de Franse inval in 1795 hoge politieke functies bekleedde. Zo benoemde keizer Napoleon in 1805 Rutger Jan Schimmelpenninck (1761-1825), die tot dan toe onder andere ambassadeur van de Bataafse Republiek in Parijs was geweest, tot Raadspensionaris van de Bataafse Republiek.

Nadat Napoleon in 1815 bij Waterloo was verslagen en Nederland een onafhankelijke monarchie was geworden, benoemde koning Willem I hem, vanwege zijn grote verdiensten voor het land, tot lid van de Eerste Kamer. In 1834 verhef Koning Willem I hem in de adelstand. Een zoon van Rutger Jan trad in de voetsporen van zijn vader en was de vertrouweling van zowel koning Willem I als koning Willem II. Hij was de overgrootvader van deze nieuwe burgemeester van Nederhorst den Berg, die later burgemeester van Ankeveen en 's-Graveland zou worden.

Zijn eerste burgemeesterspost

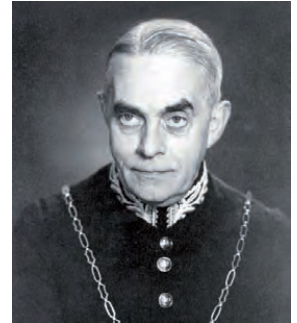
In 1928 trouwt Gerrit graaf Schimmelpenninck in Apeldoorn met Anna Jacoba Albarda; hun huwelijk zal kinderloos blijven. Na zijn opleiding wordt Schimmelpenninck volontair op de gemeentesecretarie van Laren (Gelderland),

een dorp ten westen van Diepenheim. Een week na zijn huwelijk (6 maart 1928) wordt hij bij Koninklijk Besluit van 12 maart 1928 benoemd tot burgemeester van Nederhorst den Berg.

Hiermee treedt hij in de voetsporen van zijn vader, die burgemeester van Diepenheim was. Hij hoort het nieuws via zijn vader, die hem op zijn huwelijksreis een telegram stuurt. Het echtpaar vertoeft op dat moment in de Algerijnse oase Biskra. Op 3 en 4 april bezoekt Schimmelpenninck voor het eerst zijn nieuwe gemeente. Een week later wordt hij als burgemeester van Nederhorst den Berg geïnstalleerd.

Verboden af te meren

Bij gebrek aan een burgemeesterswoning betrokken de Schimmelpennincks een van alle gemakken voorziene woonboot, genaamd De Kikker. Hij lag buiten de bebouwde kom in de Oude Vecht en was voorzien van een water- en lichtaansluiting. Knus, maar toch geriefelijk, woonde het natuurminnende echtpaar daar met veel plezier tussen de weide- en watervogels. Dat wil zeggen: in de lente

en de zomer. Met de gure herfst en de koude winter voor de boeg werd het een stuk minder behaaglijk. Het optrekkende vocht was niet bevorderlijk voor de gezondheid van de burgemeester. Daarom werd de woonboot, bij het naderen van de herfst, afgemeerd in de beschutte kom van het dorp, in de Reevaart tegenover de woning van dokter Van Dongen.

Nadat deze naar Hilversum was verhuisd, volgde dokter Roelofsen hem 1 september 1930 op. Deze gaf de burgemeester in het najaar van 1930 te kennen, dat het uitzicht op diens woonboot hem niet beviel, zo vlak voor zijn woning. Schimmelpenninck dacht eerst nog dat het een grapje was, maar niets bleek minder waar. Toen de sleepboot met de 'drijvende ambtswoning' arriveerde, lag op de af te meren plaats een roeiboot die dat belemmerde.

Rechts de oude dokterswoning.

De burgemeester, zich van geen kwaad bewust, belde bij Roelofsen aan met het vriendelijk verzoek om de roeiboot te verplaatsen. Tot zijn verbazing weigerde deze dat te doen. Schimmelpenninck kon zijn oren niet geloven, dacht nog steeds dat het een grap was, maar moest constateren dat het bittere ernst was.

Onverrichter zake ging De Kikker terug naar zijn zomerse ligplaats, een koude tijd tegemoet. Waarom de woonboot niet even verderop afmeren? Wel, daar was geen vergunning voor. Woonboten mochten sowieso niet permanent in de Reevaart liggen.

Aan burgemeester Schimmelpenninck was een tijdelijke vergunning voor de wintermaanden toegewezen, voor de woning van dokter Van Dongen. Uiteraard zal die daarmee hebben ingestemd. De diaconie, die ook enige percelen aan de Reevaart in eigendom had, bood de burgemeester nog aan om daar te gaan liggen. Echter, dat stonden de vergunning en de politieverordening niet toe.

In de gemeenteraad van eind december 1930 kwam het voorval nog even ter sprake. Een commissie zou een onderzoek instellen naar de wenselijkheid van een ambtswoning, voor welk initiatief de burgemeester de raad dankbaar was.

Noodzakelijke verhuizing

In 1931 begint Schimmelpenninck te kwakken met zijn gezondheid. In maart is hij hierdoor drie weken afwezig. Half november wordt Schimmelpenninck weer ziek. Voor zijn herstel gaat hij enige maanden naar het buitenland. Op medisch advies verhuizen de Schimmelpennincks per 17 maart 1932 naar de Curaçoalaan 21 in Hilversum. Bij Koninklijk Besluit van 11 april 1934 wordt de toestemming om buiten de gemeente te wonen met drie jaar verlengd en in april 1937 nogmaals, tot maart 1940. Schimmelpenninck heeft het altijd jammer gevonden, dat hij zo ver van 'zijn' dorp woonde. Zijn vrouw en hij hielden van het overal aanwezige natuurschoon

1929. Opening Openbare School aan de Machineweg door Schimmelpenninck. *V.l.n.r.:* voorste rij: 1., 2. Gemeentesecretaris Teer, 3. Frans Welle, 4. Raadslid Kuiper, 5. Burgemeester Graaf Schimmelpenninck, 6. Bobeldijk, 7. D.O. de Vries, 8. Bart Meijer. *Staannd v.l.n.r.:* 9. Piet Waterdrinker, 10. Jochem Bart, 11. Marie Zeeman, 12. Triuus Pronk, 13. Anna Smit, 14. Dirk Smit, 15. Floor Smit, 16. Joop Evers, 17. Pietertje Metselaar.

en het karaktervolle oude dorp met zijn fraaie historische gebouwen. Dat Schimmelpenninck last van zijn longen had, blijkt ook uit de afspraak over het roken tijdens de gemeenteraadsvergaderingen. Om benauwdheid van de burgemeester te voorkomen, werd afgesproken om het eerste uur niet te roken. De kleine raadzaal stond namelijk in een mum van tijd vol rook. Soms weigerde toch nog iemand botweg om hieraan gehoor te geven.

Moeizame verhoudingen

Half maart 1932 hervatte Schimmelpenninck zijn werkzaamheden. Het voltallige personeel ontving hem en in zijn kamer stonden bloemstukken, zowel van het personeel als van particulieren. Het zal hem beslist goed hebben gedaan.

In de eerste gemeenteraadsvergadering van 1934 op 1 februari stond de verhuur van de voormalige dokterswoning op de agenda, laatst bewoond door dokter

Roelofsen. De woning was eigendom van de gemeente en er lag een voorstel op tafel om de woning voor tweehonderdvijftig gulden per jaar te verhuren aan A. van Assem. Wethouder Nieuwendijk meende dat het huis prima was te verbouwen tot ambtswoning voor de burgemeester. Los van het feit dat het een grote wens van de gemeenteraad was, dat de burgemeester weer in het dorp zou komen wonen, zou hij vervolgens ook belasting gaan betalen en er zijn boodschappen doen. Dat was weer gunstig voor de gemeentekas.

De burgemeester zei dat hij en zijn vrouw met veel plezier een paar jaar in het dorp hadden gewoond. De vochtige woonomstandigheden waren echter ongunstig voor zijn gezondheid, zodat hij op doktersadvies in Hilversum was gaan wonen; daar was de lucht droger. “U weet”, zei Schimmelpenninck, “dat ik verlof heb om buiten de gemeente te wonen. Hoe lang dat duurt, weet ik niet.”

Raadslid Bart merkte nog op: “Als de ziekte van de burgemeester chronisch blijkt te zijn, ligt daarin opgesloten, dat hij voor Nederhorst den Berg niet de meest geschikte burgemeester is.” In de discussie bleek iedereen het erover eens, dat het beter zou zijn wanneer de burgemeester weer in het dorp kwam wonen. Vooral bij calamiteiten was dat zeer wenselijk. Maar helaas ging de gemeenteraad daar niet over. Sommige leden van de gemeenteraad vonden het daarom verstandiger als de burgemeester uit zichzelf zou opstappen. Hij had immers al eens gesolliciteerd!

Dit soort stekelige opmerkingen kwam de samenwerking tussen de burgemeester en de gemeenteraad niet ten goede. Sommige leden speelden op de man, waardoor de burgemeester zich in andere kwesties strikt formeel ging opstellen. Hoe het ook zij, de kwestie zou nog jaren blijven spelen, want Schimmelpenninck

Het nieuwe gemeentehuis aan de Voorstraat. Op 4 april 1935 geopend door mr. Dr. Roëll.

ninck bleef de voormalige dokterswoning ‘De Uitvlucht’ ongeschikt vinden en verklaarde dat die, met of zonder verbouwing, in geen enkel opzicht als ambtswoning in aanmerking kon komen.

De gemeenteraad stond in dubio. Hoe moest zij handelen wanneer de burge-

meester op korte termijn gezond zou worden verklaard? Om te verhuren was op dat moment geen woning beschikbaar. Gezien de wensen van de burgemeester zou er een ambtswoning gebouwd moeten worden. Verder was er de twijfel omtrent de herbenoeming van de burgemeester, later dat jaar. Misschien kwam er een andere burgemeester, die de verbouwde woning wel zou accepteren. Kortom, er waren te veel open eindjes. Er werd toch maar besloten de voormalige dokterswoning aan Van Assem te verhuren.

Een week later, op 10 februari, riep Schimmelpenninck de gemeenteraad voor een spoedvergadering bijeen. Er was een brief binnengekomen van de Commissaris van de Koningin, met de vraag om, inzake de herbenoeming van de burgemeester, ‘Het gevoelen van de gemeenteraad kenbaar te maken, betreffende het in een andere gemeente wonen door de burgemeester.’ Schimmelpenninck las ook nog twee medische attesten voor, van zijn huisarts en een specialist in Utrecht. Conclusie van de raad: Nederhorst den Berg was uit gezondheids oogpunt geen geschikte plaats voor de burgemeester om te wonen.

Omdat de kwestie al vaak in de gemeenteraad was besproken, waren de argumenten een herhaling van zetten. De één had het weer over het gemeentebelang, een ander merkte op dat het voor Schimmelpenninck beter zou zijn in een drogere gemeente te werken. De raadsleden lieten Gedeputeerde Staten weten, ‘dat het eenstemmig gevoelen van de raad was, dat het beter zou zijn, als de burgemeester niet buiten de gemeente woonde.’ Twee weken later werd Schim-

melpenninck herbenoemd. Ondanks hun stille hoop hadden de raadsleden overigens niets anders verwacht.

Strijder voor werk

Toen Schimmelpenninck in 1928 in Nederhorst den Berg arriveerde, was er in Nederland nog sprake van economische groei. In Nederhorst den Berg was er in die tijd in de hoepelmakerij een boterham te verdienen. Helaas kwam daar

Spiegelpolder en bij het verbeteren van de in slechte staat verkerende onverharde dorpswegen.

Voor dat laatste heeft Schimmelpenninck zich samen met Provinciale Waterstaat en de polderbesturen altijd sterk ingezet. Door goede aansluitingen te maken met de weg langs de Loodijk in het noorden, en met de weg van Vreeland naar Hilversum in het zuiden, verlost hij het dorp uit zijn isolement.

De watersnood van 1928. Hoek Brugstraat/Voorstraat. In de roeiboort Nard van Melsen. Hij werkte bij wasserij Vecht en Dijk. Een van zijn taken was de vuile was halen en schoon terugbrengen naar het aan de overkant van de Vecht gelegen Zwaanwijk. Helemaal rechts Barend Baar, stoker bij Vecht en Dijk. Zijn zoon Rich is de jongen naast de man met de bolhoed.

spoedig een kentering in door de wereldwijde economische crisis in de jaren dertig. De werkloosheid werd ook in Nederhorst den Berg steeds meer zichtbaar, maar de bestaande wasserijen en tuinderijen voorkwamen erger.

Vele dorpsgenoten, zowel mannen als vrouwen, vonden er in de magere jaren werk. Later werden er ook nog werklozen ingezet bij de zandwinning in de

Verder kreeg het dorp een nieuw gemeentehuis aan de Voorstraat en zette Schimmelpenninck, samen met de stichting Curtevenne, waarvan hij bestuurslid was, zich met succes in voor het behoud van de molen aan het Ankeveenspad.

Voor het nieuwe gemeentehuis liet BenW een groot woonhuis aan de Voorstraat, gekocht van J.J. van Emmerik, verbouwen. De commissaris van de

Koningin, jonkheer mr. Dr. Roëll opende op 4 april 1935 het nieuwe onderkomen op feestelijke wijze.

De watersnood van 1928

Bij zijn aanstelling als burgemeester van Nederhorst den Berg trof Schimmelpenninck in 1928 slechte wegen en dijken aan. Een half jaar later werd hij al met zijn neus op de feiten gedrukt.

Zware regenval bezorgde de Vecht zijn hoogste waterpeil sinds mensheugenis. Tot overmaat van ramp stuwde een noordwester storm het water in de Zuiderzee hoger op dan normaal, waardoor de sluizen bij Muiden het Vechtwater niet konden spuien.

Het gevolg was dat de hele Vechtstreek door het ongekend hoge waterpeil onder water kwam te staan. In de stad Utrecht liepen de kelders van de werven langs de grachten onder water. In Maarssen, Breukelen en Nieuwersluis stonden de

straten blank en vlakbij Loenen stroomde het water over de Vechtdijk, waardoor zo'n zestig huizen als eilandjes in het water kwamen te staan. In de omgeving van Weesp stroomde het water bijna overal over de Vechtdijk en tussen Weesp en Muiden ontstonden zelfs gaten in de dijk. Aan weerszijden van de Vecht stonden de weilanden blank.

In Nederhorst den Berg was het niet anders. Het hele dorp stond onder water en de huizen konden alleen nog maar over planken en bruggetjes worden bereikt. Met man en macht werd dag en nacht gewerkt aan het ophogen en verzwaren van de polderdijken. De schrik zat er goed in toen op dinsdagavond 27 november 1928 de Vechtdijk bij Overmeer over een lengte van twaalf meter plotseling verschoof, waardoor er water de Horstermeerpolder in stroomde.

Omdat een dijkdoorbraak dreigde, besloot men een deel van de Horstermeer te ontruimen. Vrouwen en kinderen werden weggebracht, terwijl de mannen op de dijk keihard werkten om het water uit hun polder te weren. Schimmelpenninck vocht zij aan zij met de inwoners en heeft de hele nacht mee geholpen om de wagens met klei naar het ontstane gat te brengen. Onder leiding van Provinciale Waterstaat werden in een paar dagen tijd zo'n 16.000 zakken met klei verwerkt over

De in 1936 in dienst getreden gemeentesecretaris Krol (de man achter 'De geschiedenis van Nederhorst den Berg') staat naast een rokende burgemeester Schimmelpenninck.

Het afscheid van burgemeester Schimmelpenninck. Rechts naast hem secretaris Krol. Links naast mevrouw Schimmelpenninck zit wethouder Nieuwendijk (regelde de afvoer van het vee tijdens de evacuatie in mei 1940 (zie Weron 89, De inundatie etc.) Helemaal links vooraan zit de Overmeerse socialistische voorvechter Henk Dolman. De meest rechtse van de dames met de hoedjes is de bij velen bekende vroegere schooljuffrouw van de Jozefschool, Agnes Wiegmans. Buiten schooltijd was ze ook akela bij de welpen.

diverse polderdijken. Toch liepen de Hoeker-, Garsten- en Kuijerpolder onder water.

Het waren een paar benauwde dagen en nachten. Een ieder haalde dan ook opgelucht adem toen het verlossende telefoontje kwam, dat er bij Muiden weer gespuid kon worden. Het schoonmaken en herstellen kon beginnen. Het laat zich raden dat Schimmelpenninck nadien een groot voorstander was voor bemaling van de Vecht.

Zuivelcampagne

Schimmelpenninck was het meest op zijn gemak als hij zich te midden van mensen bevond. Bijvoorbeeld wanneer

hij voor overleg op het provinciehuis was of een vergadering bijwoonde van de stichting Curtevenne, de Kortenhoefse vereniging tot behoud van natuur- en cultuurgood. De kleine raadzaal benauwde hem letterlijk en figuurlijk. Hij was dan ook zeer vereerd toen hem in 1935 werd gevraagd lid te worden van de commissie die in het Gooi een zuivelcampagne moest opzetten.

*'Drink meer melk, eet meer kaas,
gebruik roomboter!'*

Met deze slogan begonnen in 1934 het ministerie van Sociale Zaken en het Crisis Zuivelbureau een campagne ter stimulering van de productie. Vanwege de

wereldwijde economische crisis was de export van deze producten dramatisch teruggelopen. Om de 150.000 melkvee-houders en de 900 zuivelfabrieken door de crisis te helpen, moest de binnenlandse consumptie worden gestimuleerd.

Ook in het Gooi werd in september 1935 een commissie voor die zuivelcampagne opgericht, onder voorzitterschap van burgemeester Schimmelpenninck. Overal in het Gooi volgden in mei 1936 huisvrouwen kookdemonstraties, waar zij leerden hoe van melk- en zuivelproducten gezonde en smakelijke gerechten te bereiden. De aftrap van de Gooise zuivelcampagne was op 4 mei 1936 in het Hof van Holland in Hilversum. In Nederhorst den Berg kon men op 6 mei in hotel/café Bornhijm een demonstratie bijwonen, waarbij ook vrouwen uit Ankeveen mochten aanschuiven. Voor belangstellenden in Kortenhoef en 's-Graveland waren er die dag demonstraties in hotel Koperdraad aan het Noordereinde in 's-Graveland. Bij de afsluiting van 'De meimaand zuivelmaand' op 20 mei in het St. Vitusgebouw te Blaricum werd Schimmelpenninck bedankt voor zijn niet geringe inzet tijdens de Gooise zuivelcampagne.

Ingetogen afscheid

Bij Koninklijk Besluit van 15 september 1939, en met ingang van 1 oktober 1939, werd Schimmelpenninck benoemd tot burgemeester van Ankeveen en 's-Graveland. Achteraf gezien moeten zowel Schimmelpenninck als de gemeenteraad tevreden zijn geweest met dit besluit. Er was tussen die twee in de loop van de tijd toch een soort van verstandshuwelijk ontstaan.

Op zaterdagmiddag 30 september werd in een buitengewone gemeenteraadsvergadering, die in een gemoedelijke sfeer verliep, afscheid genomen van het burgemeesterspaar. In de met bloemen versierde zaal hadden vele notabelen, vrienden, familieleden, naaste medewerkers en collega-burgemeesters plaatsgenomen. Schimmelpenninck vertelde over de ups en downs, de watersnood, zijn verblijf buiten de gemeente, de kleine ruzietjes in de gemeenteraad en wat er tot stand was gebracht in de bijna twaalf jaar van zijn bestuur. Volgens wethouder Nieuwendijk was Schimmelpenninck steeds bereid geweest om daar waar mogelijk te helpen, desnoods uit eigen portemonnee. "U kon niet iedereen helpen, maar velen heeft u gesteund in hun benarde positie. Steeds heeft u met plichtsbetrachting de gemeente gediend. U was eerlijk, trouw en standvastig", aldus Nieuwendijk.

Namens het gemeentepersoneel kreeg Schimmelpenninck een schilderij aangeboden van Albert Mulder: gezicht op Nederhorst den Berg, gezien vanaf het Ankeveensepad. Het pad dat hij zo dikwijls had gefietst, pendelend tussen woon- en werkplek.

Voor mevrouw Schimmelpenninck waren er bloemen en een woord van dank voor het vele werk, vaak in stilte, dat zij had verricht voor de armlastigen in het dorp. ■

(Jan Hendriks woont in Kortenhoef. Hij doet onderzoek naar alle burgemeesters die in de loop der jaren 's-Graveland, Ankeveen en Kortenhoef hebben bestuurd. Hij was bereid ons zijn onderzoek naar Gerrit graaf Schimmelpenninck, hier in iets verkorte vorm, ter publicatie aan te bieden.)

Ronde van Overmeer (deel 1: 1989-1996)

Het verhaal van een deelnemer

Mark Hilberts

Juni 1989. Het is zaterdagmiddag; in restaurant de Herberg is het een drukte van belang bij de inschrijving. De eerste editie van de Ronde van Overmeer is duidelijk in trek bij de hardlopers uit de regio.

Kermis op het parkeerterrein. De wielrenners zijn net door de bocht de Lijsterlaan ingedraaid.

De bekende atleet Rob Strik uit Baarn heeft zich ingeschreven, net als Kees Vaneman uit Bussum. De plaatselijke favoriet Gerie van Huisstede is al met zijn rondje warming-up bezig in de straten rondom zijn ouderlijke huis in Overmeer. Na mijn startnummer te hebben opgespeld, verken ik het rondje van ongeveer één kilometer. De start is bij de (voormalige) bakkerij Roukens aan de Overmeerseweg. Via de Vreelandseweg slingert het parcours zich door de straten van Overmeer.

Ik ben nog maar 16 jaar en eigenlijk veel te jong voor de lange afstand. Jeugdige onbezonnenheid houdt mij veel te lang in het spoor van Rob Strik. Na een paar kilometer volgt de onvermijdelijke terugslag. Hardlopen is zwoegen geworden. Door alle inspanningen ben ik de tel kwijt geraakt van het aantal rondes. Ik stop als ik denk de tien rondes door Overmeer volbracht te hebben. Om een uur of acht 's avonds klinkt de bel. Er

Regen teistert wielrenners

Trimloop in Overmeer trekt veel deelnemers

NEDERHORST DEN BERG — Zware buien speelden de Ronde van Overmeer zaterdag parten. Bij de wielerscoers voor liefhebbers en veteranen en de daaropvolgende trimloop ging het nog wel goed, maar de wielervedstrijd voor

amateurs moest door regenval al een half uur later beginnen en werd daarna halverwege ook nog gestaakt bij een wolkbreuk, waardoor een aantal mensen viel. Toch spreken de organisatoren, het comité Ronde van Overmeer en

staat een meneer aan de deur van mijn ouderlijke woning. Wij wonen op dat moment nog maar kort in Nederhorst den Berg en ik ken slechts enkele dorpsgenoten. *“Ik ben Arie van Houten van het organisatiecomité Ronde van Overmeer; je hebt een prijs gewonnen”*, zegt hij en overhandigt mij tot mijn blijdschap de tiende prijs van tien gulden.

In de sportkrant van de Gooi- en Eemlander staat op maandag dat zware buien enkele wielerscoersen, ook die in Nederhorst den Berg, behoorlijk parten hebben gespeeld, maar dat de omstandigheden bij de trimloop prima waren: een geslaagd evenement.

Doelstelling.

De beoefening en de bevordering van de sport in Nederhorst Den Berg en omgeving en voorts al hegegen hiernede verband houdt of daartoe bevorderlijk kan zijn, alles in de ruimste zin des woords.

Organisatie.

De organisatie is in handen van de Stichting Ronde van Overmeer, in samenwerking met de IJselub Nederhorst den Berg, de Bergse Runnersclub en staat onder auspiciën van de Koninklijke Nederlandse Wielser Unie (K.N.W.U.)

Bestuur.

Jan van Huisstede, voorzitter
André Stalenhoef, vice-voorzitter
Jan Sirre, sekretaris
Ron Krouwel, penningmeester
Arie van Houten, koördinator trim- en wedstrijdloop
Martin Versluis, koördinator wielerronde
Jan Vrijhoef, public relations
Martin Wewer, public relations

André Stalenhoef, technische commissie
Aad Dijs, technische commissie
Ewald van Huisstede, technische commissie
Koen Ledder, technische commissie
Jelle Smit, technische commissie

Populair

Na 1989 neemt de populariteit van de Ronde van Overmeer jaarlijks toe, onder de lopers inmiddels bekend als een evenement waar 'leuke enveloppen' met prijzengeld te verdienen zijn, in wielerringen als selectief. Het bochtige parcours is voor de wielrenners een lastig rondje, maar ook op de stuurmanskunsten van de chauffeurs van de volgauto's wordt een flink beroep gedaan. Voor het publiek is het een spectaculair gezicht. Veel wielrenners beschouwen de Ronde van Overmeer als een ideale trainingwedstrijd en de 'broodrijders', met deelnemers uit heel Nederland, noteren een wedstrijd waar leuke prijzen te verdienen vallen. Onder hen ook jonge wielrenners als Erik Dekker, Aart Vierhouten en Rob Compas. Zij zullen later furore maken als profwielrenner. Voor de plaatselijke favoriet Dennis Pont is de wedstrijd een ideale manier om naam te maken.

Inmiddels is de Ronde van Overmeer uitgegroeid tot een happening, die bij veel ouderen warme herinneringen oproept aan de festiviteiten die van oudsher

in de wijk plaatsvonden. In de jaren negentig is de ronde meer dan een sportevenement. De bingo en de kermis zijn ook een vast en belangrijk element in de 'Ronde Week'. Voorzitter Jan van Huisstede en vice-voorzitter Martin Wewer doen er alles aan om het evenement voor jong en oud gezicht te geven.

Sponsoring

In 1992 krijgt de Ronde van Overmeer een extra impuls door de sponsoring van de firma Hirschmann uit Weesp. Directeur is de Berger Henny Roukens, in de jaren vijftig zelf een fanatiek hardloper en lid van de atletiekvereniging VIF uit Hilversum. In uitslagen van hardloopwedstrijden uit die tijd vinden we de naam van Roukens geregeld terug. De Ronde van Overmeer staat bekend bij de deelnemers om haar goede organisatie en de keurig verzorgde programmaboekjes. In 1992 laat Roukens hierin optekenen: *"Ik zeg heel eerlijk: tegenover sponsoring moeten ook baten staan en naamsbekendheid. We maken hier reclame voor onze satellietapparatuur en onze auto-antennes!"* Behalve de Ronde van Overmeer sponsort de firma Hirschmann ook het Nederlands hand-

De man met het gele hemd is voorzitter Henny Roukens.

balteam en de profvoetbalclub Veendam. Roukens is ambitieus en een jaar later, in 1993, staat een topveld aan de start. In een paar jaar tijd is een dorpsloop uitgegroeid tot een nationale topwedstrijd. In De Gooi- en Eemlander staat op 20 augustus 1993: voor ruim tweeduizend toeschouwers heeft gisteravond de Marokkaan Aziz Bougra in een spannende race de stratenloop in Nederhorst den Berg gewonnen. Bougra noteerde een tijd van 28.40 minuten op de tien kilometer. Met zijn zege verdiende hij duizend gulden en omdat hij onder de 29 minuten bleef, toucheerde hij dat bedrag nogmaals. Ook de nationale toppers van dat moment in Nederland, Marti ten Kate en Tonnie Dirks, snellen naar toptijden. De plaatselijke favorieten verleggen hun focus naar de strijd om als eerste Bergse heer of dame aan te komen.

Henny Roukens vertelt in 1993 aan de Gooi en Eemlander: *“Dit is nog maar het begin; volgend jaar wordt de loop nog groter.”* Daarmee zegt Roukens niets te veel, want in 1994 staat vrijwel de hele Nederlandse top aan de start. Nel Hageman is wethouder van Nederhorst den Berg en schrijft in het programmaboekje: *“Toch is er een reden voor zorg. De vaste organisatie bestaat vrijwel altijd uit dezelfde mensen. Stel dat ze het voor gezien houden.”*

Hageman toont hiermee een vooruitziende blik. Coördinator van de vrijwilligers bij deze Ronde van Overmeer is André Stalenhoef. Hij stelt uitdrukkelijk dat de inzet van 24 vaste vrijwilligers het evenement mogelijk maakt. (Een groot deel van deze mannen en vrouwen speelt ook in 2017 nog altijd een belangrijke rol in het verenigingsleven van Nederhorst den Berg.)

Animator

De grote animator van de wielersport is Martin Versluis en voor het loopevenement zijn de inspanningen van Arie van Houten van onschatbare waarde. Tot slot meldt burgemeester Goudberg: *“dat hij er bijzonder trots op is dat het wielersport-evenement landelijke belangstelling trekt.”* De programmaboekjes vermelden ook als sponsors bedrijven die al lang niet meer bestaan of verhuisd zijn. Het is nog maar recente geschiedenis, maar in twee decennia tijd is een hoop veranderd.

In 1993 klaagden na afloop toplopers en publiek over het inhalen van deelnemers die op een ronde achterstand waren gezet. Zij vonden de wedstrijd daardoor ‘gevaarlijk’ worden en onoverzichtelijk.

Rechts staat Arie van Houten, de grote animator van het hardloopevenement. Naast hem Aad Dijs, de onverschrokken bestuurder van de voor de renners uitrijdende bestelbus. Zo te zien is het weer hier nog goed!

Een jaar later wordt gehoor gegeven aan de kritiek en staat er een prominentenloop op het programma, uitsluitend voor lopers die de tien kilometer in een tijd onder de 34 minuten kunnen lopen. Anno 2017 zijn in de regio Gooi en Vechtstreek nauwelijks lopers te vinden die aan deze strenge eisen voldoen. In 1994 ben ik 21 jaar en geld als een talent op de lange afstand. Ik zou er nu voor tekenen om een tien kilometer in een tijd

van 32.18 min te lopen, ver achter winnaar Getaneh Tessema, in de achterhoede van de prominentenloop. Voor een spporter is niets zo erg als op een ronde achterstand gezet te worden in eigen huis.

De bondscoach van de marathonlopers in Nederland in 1994 is Bob Boverman. Uit zijn mond klinkt dat de Ronde van Overmeer dezelfde status zou moeten krijgen als de Pickwick Runclassics, een circuit van grote wegwedstrijden in Nederland in die tijd. Zijn woorden moeten destijds als muziek in de oren hebben geklonken van de organisatie en de sponsors.

stuurlijk gebied voor de sport in Nederhorst den Berg: Avondvierdaagse, triathlon en ijsclub. Een topveld strikken is echter te duur geworden.

Niet eerlijk

Na 22 jaar is het krantenartikel in de Gooi en Eemlander vergeeld en licht gescheurd. Ik lees het artikel door en kijk naar de foto in de krant waarop ik – enige kilo's lichter – ben afgebeeld. Natuurlijk weet ik nog dat ik deze editie van de Ronde van Overmeer won na een felle strijd met de Amersfoorter Hans van Wegen, die vond dat de speaker niet aan mij had moeten melden dat hij steeds dichterbij kwam en dat er daardoor in de laatste ronde sprake was van oneerlijke strijd... Voorzitter Jan van Huisstede is tevreden over de wedstrijd die ondanks de beperkte budgetten volgens hem toch zeer geslaagd is. *“Met een voorzichtiger beleid streven wij er naar om de aantrekkelijkheid van de loop vast te houden”.*

Meer over de Ronde van Overmeer 1996–2004 in deel 2, Werinon 94. ■

Bronnen:

- Krantenarchief Gooi- en Eemlander 1989-1996.
- Programmaboekjes Ronde van Overmeer.
- Dagboek van een hardloper, Mark Hilberts.

UITSLAGEN HEREN SENIORS – 66 RONDE VAN OVERMEER – NED. DEN BERG 21-08-95					
ANKOMST	STARTNO	CATEG	NAAM/ROEPNAAM	LAND/PLAATS	TIJDTIJD
1	32	HS	ALEX BOUWMA	PARNOKE	28:48
2	29	HS	SAID GUERMAIL	ETHIOPIE	28:48
3	1	HS	MARTE TEN KATE	NEDERLAND	28:48
4	51	HS	YANNI AGER	DUITSLAND	28:50
5	55	HS	LUC KROTHAAR	EINDHOVEN	29:25
6	5	HS	MARCEL VERSTEEG	HEERHENDAL	29:41
7	33	HS	ISMAIL HASSAN	LIJBIJOU	29:50
8	6	HS	JENNY ROODTQUEZ	MEXICO	29:55
9	88	HS	TADGESS WOLMEKLE	ETIOPIE	29:57
10	11	HS	PATRICK ARIS	NEDERLAND	29:57
11	16	HS	MELFRED KEPLAGAT	KENYA	30:01
12	17	HS	DIK TESSELAH	NEDERLAND	30:11
13	15	HS	PAUL OVERBEEN	DEEN HAAG	30:12
14	45	HS	SEIK PUNT	ROTERDAM	30:19
15	14	HS	JAN DIRK HAELEGER	KATWIJK	30:24
16	41	HS	DIRK VAN DE BEEK	NEDERLAND	30:25
17	9	HS	COO SALLPANS	DELGEE	30:39
18	60	HS	EDD BAART	AMSTERDAM	31:05
19	38	HS	HANS VAN DE PORTTEL	NEDERLAND	31:06
20	67	HS	G. HOL	AMERSFOORT	31:10
21	53	HS	HANS VAN WEGEN	AMERSFOORT	31:19
22	57	HS	RUDY SINEMA	LEEUWARDEN	31:51
23	40	HS	MARK HILBERTS	NED. DEN BERG	32:13
24	12	HS	JAN VAN RUTHOVEN	NEDERLAND	32:18
25	66	HR	HARRY DE BOEF	ZELVENHOVEN	32:24
26	62	HR	ROBERT PUNT	ROTTERDAM	32:33

De allure van de Ronde van Overmeer blijkt kort van korte duur te zijn, want na de succesvolle editie van 1994 trekt de firma Hirschmann zich terug als sponsor. *“Maar we hebben het loodgietersbedrijf Dijs als sponsor weten te strikken”*, meldt het organisatie-comité in een voorbeschouwing aan de Gooi en Eemlander. Directeur Aad Dijs, gevraagd om een reactie: *“Ik wilde deze wedstrijd niet te gronde zien gaan en daarom heb ik mijn steun toegezegd.”* De steun van Dijs is het begin van een reeks indrukwekkende initiatieven van hem op zowel financieel als be-

Heen en weer tussen Nederhorst den Berg en Nigtevecht (1)

Gerard Baar

Slechts één keer zijn de dorpen met elkaar verbonden geweest... maar zonder brug. Dan moeten we helemaal terug naar de Napoleontische tijd.

Van 1812 tot 1819 hebben Nederhorst den Berg, Nigtevecht en Stichts-Ankeveen officieel een bestuurlijke eenheid gevormd. Nederhorst den Berg was de hoofdplaats. De provincie Utrecht wilde echter af van de gemeenten die in haar ogen een blok aan het been waren, omdat ze in slecht te bereiken hoeken van haar grondgebied lagen. Er vond een ingewikkelde uitruil plaats met de omliggende provincies, maar Nederhorst den Berg schoot met het voor haar genomen besluit niets op. De gemeente kwam opnieuw in een uithoek terecht, maar nu van de provincie Noord-Holland. Ze raakte zelfs door een administratieve fout het eiland De Nes kwijt aan Vreeland.

Stichts Ankeveen ging alleen verder. Hollands-Ankeveen viel altijd al onder de gemeente Weesperkarspel. Het dorp Nigtevecht bleef bij de provincie Utrecht. Tot opnieuw samengaan is het nooit meer gekomen. Eén keer was het bijna zover, nadat er sinds 1900 ten minste om de tien jaar binnen de gemeenteraad en de dorpsbevolking heftig was gediscussieerd over wel of geen brug over de Vecht.

Eerst in het kort de voorgeschiedenis. Tot 1960 had de pont van Mehring er nog voor

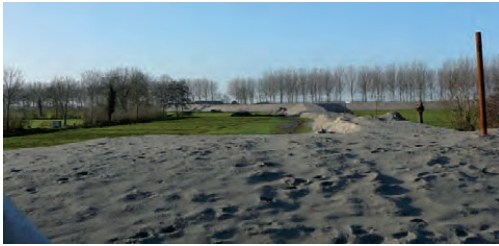
De pont van Mehring, opgegeven in 1960.

gezorgd dat de dorpen in ieder geval van dichtbij met elkaar in contact bleven. Bergers konden tot dat jaar zelfs nog op station Abcoude de trein nemen. De in 1952 in gebruik genomen rijdende pont over het kanaal stond daar borg voor. Dit veer op rails had de oude draaibrug vervangen, een noodzakelijk kwaad vanwege de verbreding van het Merwede-kanaal tot 80 meter.

In 1948 verving de rijdende pont de draaibrug vanwege de verbreding van het kanaal. In 1967 is hij uit de vaart genomen. Ook voor Nigtevecht was toen de verbinding met Abcoude verbroken. Op de achtergrond Fort Nigtevecht.

Het kanaal kreeg in datzelfde jaar tevens haar nieuwe naam, ‘Amsterdam-Rijnkanaal’. Nigtevechters hebben tot 1967 van deze gratis oversteek gebruik kunnen maken. De verbreding tot 100 meter betekende de doodsteek voor die mooie uitvinding. De tolgaarder van tol ‘De Vink’ (aan het einde van de Velterslaan bij het Gein), kon nadien geen droog brood meer verdienen. Hij zette de hekken open en ging op zoek naar ander werk.

Zandbed voor het fietspad naar de brug over het Amsterdam Rijnkanaal beginnend aan de Vreelandseweg. Dit jaar kunnen Bergers weer in Abcoude op de trein stappen!

Op 10 december 1971 nam de gemeenteraad het besluit tot samengaan met Nigtevecht. Hierdoor kwam het overgaan van Nederhorst den Berg naar de provincie Utrecht aan de orde. Uit een hearing (met verslag!) bleek dat het dorp liever bij Noord-Holland wilde blijven, zodat de samenvoeging daarop zou kunnen afketsen. Het gemeentebestuur bracht daar tegenin dat door samengaan het landschappelijk schoon behouden kon blijven. Bovendien vormde de fusiegemeente dan een buffer tussen Amsterdam en het Gooi. Er zou natuurlijk een brug moeten komen, maar liever niet ten laste van de nieuwe gemeente. Het Rijk en de Provincie moesten daar geld voor voteren. Gezien het wetsontwerp dat de minister ging indienen om de beide gemeenten samen te voegen, leek dat er wel

in te zitten. De Bergse raad, die met de fusie instemde, kreeg na de verkiezingen echter een andere samenstelling. Nieuw beëdigde raadsleden waren faliekant tegen. Zij pleitten voor een samenvoeging van Nigtevecht met Weesp, want een vaste oeververbinding zou er voorlopig niet komen, op zijn vroegst in 1980. Een heikel punt vormde tevens de beslissing van de provincies dat de nieuw gevormde gemeente daaraan voor een deel verplicht mee moest betalen. Bovendien was door de nieuwbouw in de Horn-en Kuisjer een aantal “Neuzegezogenen” naar de hearing gekomen, die wat beter gebekt waren dan de oorspronkelijke bewoners van Nederhorst den Berg en dus helemaal tegen samengaan waren.

Als fietser kunt u dan weer via de Velterslaan voorbij de voormalige Tol ‘De Vink’, langs het Schone Gein, uw weg naar Abcoude vervolgen.

Die toentertijd berekende jaarlijkse last van f 55.000 voor de brugverbinding hadden we achteraf bekeken gewoon op onze schouders moeten nemen. Eén raadslid, J. Galesloot, herhaalde tijdens die hearing dat samengaan met Nigtevecht gewoon niet anders kon, omdat bij een afwijzing van deze door het ministerie ondersteunde fusie Nederhorst den Berg in de toekomst onvermijdelijk in de armen van ’s-Graveland gedreven zou worden. ■

Zwaanwijk Suikerzoet (Lustoord 'Lustige Witwe')

Eén van de opmerkelijkste buitenplaatsen aan de Vecht is het tegenover Fort bij Hinderdam gelegen Zwaanwijk. 'Suikertaart' is ook wel de ietwat oneerbiedige bijnaam voor dit bijzondere gebouw.

Bouwgeschiedenis

Zwaanwijk is aan het einde van de negentiende eeuw naar een ontwerp van architect H.H. Hagedorn jr gebouwd in rode baksteen met veel versiering in de neo-stijl van de Hollandse renaissance. In het bijbehorende zeven hectare tellende park, waarin op de hoek aan de Vechtzijde een mooi houten theekoepletje staat, zijn vijvers gegraven in de vorm van een zwaan. Op luchtfoto's is dat goed te zien. Vroeger waren er in het park bijzondere bruggetjes en siergebouwtjes zoals een Chinese pagode en het miniatuur-kasteeltje 'Villa Johanna'. Maar dat is allemaal verdwenen.

'Persona Non Grata'

Voordat Zwaanwijk werd gebouwd, stond op deze plek onder dezelfde naam al een wit herenhuis met koetshuis en

Cees Pfeiffer

orangerie waarvan weinig bekend is. Wel weten we dat daar in 1718 Jan Pieter Oostwaard woonde en dat het huis van 1755 tot 1783 eigendom was van de familie Brants. In 1879 komt het in handen van Marinus Nicolaas de Pré, een vooraanstaand figuur in de Amsterdamse geldhandel. Deze is op oudere leeftijd getrouwd met zijn veel jongere huisvrouwster Johanna Theunissen.

Zwaanwijk vanaf de Hinderdam in Nederhorst den Berg.

De Pré overlijdt in 1893 in Amsterdam, wordt op de Westerbegraafplaats begraaven en op 28 april 1900 naar de begraafplaats in Nigtevecht overgebracht om bijgezet te worden in het graf van zijn vrouw.

Omdat Johanna Theunissen zich in de Amsterdamse beau-monde niet thuis voelt – waar zij als gewezen dienstmeid ‘persona non grata’ is – gaat ze na de dood van haar man op Zwaanwijck wonen. Dat heeft Nigtevecht geweten. Gemeente, kerk, school en niet vergeten handel en ambacht hebben daar in ruime mate van geprofiteerd.

In 1894 besluit Johanna het oude huis te slopen en daarvoor in de plaats een nieuw ‘meer naar de eischen des tijds ingericht’ buiten te bouwen. Dat is die ‘prachtige suikertaart’ met bordesjes, trapjes, torentjes en de nodige tiere-lantijnen aan metsel- en stucwerk geworden die we nu kennen. De eerste steenlegging is in 1895; twee jaar later is het huis klaar. Dat wordt gevierd met een groot inwijdingsfeest, óók voor de bewoners van Nigtevecht.

Daarna bouwt ‘de weduwe’ een grote remise voor haar rijtuig en met fraaie paardenstallen en een koetsiers- en een tuinmanswoning. Daaromheen komt vervolgens een weelderig park met een theekoepel, pagode,

Zwaanwijck 1975-1980.

beeldjesbrug, vijvers, lanen en sierlijke smeedijzeren hekken bij de ingangen aan de Klompweg.

Ook schenkt ze de gemeente Nigtevecht een monumentale pomp (die nog altijd in het dorp staat) waar iedereen water kon tappen.

Schoon drinkwater, zo weet ze, is van levensbelang. Haar echtgenoot is immers aan cholera overleden na het drinken van bedorven water. Vandaar

ook dat zijn overlijdensjaar 1893 met gouden letters op de pomp wordt gezet. De kerk ontvangt een compleet zilveren avondmaalstel met broodschaal en offerbussen. Voor de schoolkinderen worden feesten georganiseerd en kleding en versnaperingen uitgedeeld. Gek op kinderen als ze is, wil ze op een gegeven

Interieur.

moment zelfs de hele bewaarschool kopen, maar daar steekt Ambachtsheer Jonkheer Huydecoper zelf in een allervriendelijkst schrijven een stokje voor.

Prachtige verhalen

Tot diep in de twintigste eeuw doen onder oudere Nigtevechters prachtige verhalen de ronde over de vermaarde tuinkeuzen van de weduwe. Er is op Zwaanwijk dan ook altijd wel wat te vieren. Een eerste steenlegging of een opening of verbouwing van één der gebouwen of het in gebruik stellen van elektriciteit. Alles wordt aangegrepen om een feestje te organiseren. Aan deze doorlopende feestvreugde komt op 29 december 1899 een onverwacht einde door het overlijden van 'Die lustige Witwe', slechts 49 jaar oud. Ze heeft dus welgeteld slechts twee jaar van haar lustoord aan de Vecht kunnen genieten.

Omdat het echtpaar geen kinderen had, heeft ze testamentair bepaald dat haar nalatenschap – naar schatting 1,4 miljoen gulden – ondergebracht moet worden in een stichting. Ook schenkt ze Zwaanwijk met toebehoren, inclusief rijtuigen en paarden, aan de stichting die als doel

Het Theehuisje.

Een en ander krijgt zijn beslag tijdens de officiële oprichting op 2 juli 1900 van de De Pré-Theunissen Stichting: *'Eene stichting vermaakt door mevrouw Johanna Theunissen, weduwe van den Heer Marinus Nicolaas de Pré, tot nagedachtenis van hare echtgenoot, als aan haar zelve. Het is de wensch der stichtster aan ongehuwde dames of weduwen eenen rustigen levensavond te verschaffen'*. De dames moeten zelf ook geld inbrengen, maar een groot deel van het huishouden zoals koks, bedienden en tuiniers wordt betaald uit de rekeningen van het kapitaal van de stichting.

Merkwaardig overigens dat het om dames ging bij voorkeur uit die kringen waar de stichtster tijdens haar leven niet welkom was. Vele jaren heeft Zwaanwijk op deze manier grote luister bijgezet aan het dorp Nigtevecht. Het was voor de dorpingen een eer tot het huis-, tuin- en keukenpersoneel te behoren.

En af en toe liet zich in de jaren zestig een bewoonster van Zwaanwijk in het dorp zien, stevast rijdend op een zwarte damesfiets van het model waar we nu verzot op zijn.

Interieur.

heeft tenminste vijftien oudere ongehuwde dames of weduwen uit de goede stand een mooi onderkomen te bieden in de kamers van Zwaanwijk.

Geldontwaarding

Direct na de Tweede Wereldoorlog wordt duidelijk dat het luxe leven op Zwaanwijk op deze manier niet door kan gaan. Niet zo gek natuurlijk als de inkomsten gelijk blijven en de uitgaven verdubbelen.

In de moestuin van Zwaanwijk werkten veel Bergers na de teloorgang van de hoepelbuigerijen. Hein Versteeg liep op latere leeftijd schuin vanwege zijn werk als hoepelbuiger. Een door het zware werk opgelopen beroepskwaal. (nu RSI: Repetitive Strain Injury)

Dat begon overigens al in de jaren twintig toen alles al twee keer zo duur was als in 1900 toen de De Pré-Theunissen Stichting haar werk begon. Paarden en rijtuigen werden afgeschaft, afvloeiend personeel zo zuinig mogelijk vervangen en ook aan de kinderfeesten ter ‘nagedachtenis aan mevrouw’ kwam een einde. Na de Tweede Wereldoorlog gaat dat in versnelde mate. Niet alleen de enorme geldontwaarding, maar ook het onderhoud aan het pand begint na vijftig jaar op te spelen. Eind jaren zestig komt daar nog bij dat het huis op geen enkele manier voldoet aan de eisen die gesteld worden aan bejaardenhuizen. Dat had het eigenlijk nooit gedaan, maar zo nauw keek men vroeger niet. Met kamerschermen wordt enige privacy gesuggereerd, maar het blijft behelpen. Ook zijn er maar een paar badkamers en toiletten en geen lift. Daar staat dan tegenover dat je wel in een echt ‘kasteel’ woont.

Nigtevecht, Openbare School met Monumentale Borsspoort

In 1970 besluit het stichtingsbestuur er noodgedwongen een punt achter te zetten. Op Zwaanwijk werken dan twaalf mensen en er wonen nog maar zes dames.

Als die verhuisd zijn naar 'gewone' bejaardenhuizen, wordt Zwaanwijk te koop gezet voor rond de één miljoen gulden (circa 450.000 euro). Naar de huidige maatstaven gemeten een koopje, maar je hebt wel het inkomen van een voetballer nodig om het te kunnen bewonen.

Fair-trade en wijn

Na een aantal jaren leegstand, wordt Zwaanwijk het hoofdkantoor van een 'fair trade'-stichting die handel drijft met derde wereld-landen. Daarna is er de in 1976 door de broers Hans, Piet en Paul Walraven opgerichte 'De Wijnbeurs' in gevestigd.

Uiteindelijk wordt het gekocht door een projectontwikkelaar die het achterstallig onderhoud wegwerkt en in het huis zes luxe koopappartementen maakt met behoud van het oorspronkelijke interieur. Dat wil zeggen: als hart van het huis een grote hal met witmarmeren monumentale trappen met daaromheen gaanderijen met deuren en betimmeringen van Cuba-mahonie, kleurrijke glas-in-lood ramen, sierlijke stucplafonds en in verschillende vertrekken muur- en/of plafondschilderingen. Waarmee we weer terug zijn bij het begin, namelijk luxe wonen aan de Vecht. Eén van de bekendste bewoners van de laatste jaren was Jort Kelder.

De dorsepomp anno 2017.

Maart 2016 werd in Zwaanwijk een appartement aangeboden voor 1.250.000 euro kosten koper...

Huishoudster

Rest nog het mooie verhaal dat in Nigtevecht de ronde deed over waarom de rijke Amsterdamse geldhandelaar Marinus Nicolaas de Pré zijn veel jongere huishoudster Johanna Theunissen trouwde? Tijdens één van de vele gezellige avonden met zakenvrienden, waar de drank ongetwijfeld rij-

kkelijk vloeide, zaten de mannen hun gastheer een beetje te plagen met het feit dat hij nog steeds vrijgezel was en dus kennelijk geen vrouw kon vinden.

De Pré zou daarop in een overmoedige bui hebben geroepen dat dat snel geregeld kon worden. Sterker nog: hij zou de eerste de beste vrouw trouwen die de kamer binnenkwam. En dat was zijn huishoudster.

Een mooi verhaal natuurlijk. Waarbij aangetekend kan worden dat de kans dat uitgerekend zijn huishoudster de kamer zou binnenkomen groot was en dat hij vermoedelijk al jaren een oogje op haar had en zij wellicht ook op hem... ■

Bronnen:

'De Vrije Vechter' nr. 6 december 1973 'Langs de Utrechtse Vecht', Uitgeverij Waanders (1984).

Foto's André Verheul.

Merwedekanaal (6)

Gerard Baar

In 1892 was de euforie groot bij de feestelijke opening van het Merwedekanaal door koningin Wilhelmina en koningin-weduwe-regentes Emma. Ze vertrokken per schip uit Amsterdam naar Vreeswijk, om daar een gedenksteen te onthullen bij de naar hen vernoemde Koninginnensluis. Bijna iedereen was even enthousiast, want er was een technisch hoogstandje geleverd. Sceptici die het een “Kickersloot” noemden, haalden niet veel later hun gelijk...

Het Merwedekanaal is erg lang te smal gebleven. Pas in 1938 kwam de eerste verbetering tot stand. Een aftakking bij Jutphaas riep een halt toe aan de opstoppingen op de Vaartsche Rijn bij de sluis van Vreeswijk. Dit kanaal ging Lekkanaal heten; de nieuwe schutsluis kreeg de naam van de in dat jaar geboren prinses Beatrix. Rijkswaterstaat handhaafde de bodembreedte van 20 meter en een diepte van 3.10. Het nieuwe tracé zette de sluizen van Vreeswijk grotendeels buitenspel. Dat complex is later tot rijksmonument verheven.

Amsterdam nam het niet in vervulling gaan van haar liefste wens, een kanaal door de Gelderse Vallei, professioneel op. De stad begon meteen een campagne om de Rijnvaart in het buitenland te promoten. Toch nam deze maar mondjesmaat toe, terwijl de binnenvaart enorm profiteerde van het nieuwe kanaal. Aan de sluis van Zeeburg verdubbelde van 1892

tot 1894 de tonneninhoud van de geschutte boten. Het gaf een drukte van jewelste. Zolang er nog Rijnschepen met de vooraf berekende 1.200 ton op het kanaal voeren, verliep de doorstroming tamelijk voor-

Open draaibrug bij Nieuwersluis. Collectie W. Mooy.

spoedig. Er kwamen echter steeds grotere en snellere schepen, tot wel 2.000 ton. De verwachte snelheid haalden ze bijna nooit, omdat ze niet konden passeren als er een binnenschip aan wal lag om gelost te worden. Bovendien veroorzaakten de twaalf lage draaibruggen in het traject extra files. Scheepvaartverkeer had en heeft nog steeds voorrang op landverkeer, zodat de bruggen wel op tijd opengingen, maar snellere boten er niet links omheen konden varen. In 1914 was het Merwedekanaal overbelast; voor alle partijen trad het uur nul in. Landverkeer was ook de dupe. Een half uur wachten was meer regel dan uitzondering. Voor de schepen liep de wachttijd bij de sluis van Vreeswijk op tot meer dan een dag. Het zou 24 jaar duren voordat dat probleem uit de wereld was geholpen. Iedere ingenieur mocht van alles bedenken, maar moest te allen tijde uitgaan van het gehanteerde Amstelland-peil voor het eerste kanaalvak Zeeburg-Utrecht. Eén man kreeg Amsterdam overstag! Het plan Mussert won het op de valreep. ■

Bron o.a.: Varend vervoeren, K.E. Baars.

Boeddha aan de Middenweg

Kees Joustra

Kort na het droogmaken van de Horstermeer in 1882 stond aan de Middenweg 65 een stolpboerderij. Deze eerste boerderij ging in vlammen op, waarna de huidige bebouwing werd neergezet. In deze latere boerderij woonde onder andere de familie Bogaard.

Hij was een kleine boer, met een kleine veestapel en een stal. De familie leefde van naar schatting acht koeien, wat beslist geen vetpot zal zijn geweest. Vervolgens betrok de aannemer W. Pronk de boerderij. Hij maaide in opdracht bermen voor de gemeente. Ook had hij personeel in dienst, dat in Weesp plantsoenen onderhield.

De familie Voorland was de laatste bewoner, voordat hier een boeddhistische tempel zou verrijzen. Voorland kwam uit de Watergraafsmeer, zat daar in de jaren 1940-'45 in het verzet en had toen heimelijk wapens in zijn schuur. De kost verdiende hij als kweker van planten en perkgoed. In 1993 verkocht hij zijn bezit Middenweg 65 aan de Stichting Vietnamese Boeddhistische Samenwerking in Nederland.

In de jaren zestig en zeventig van de vorige eeuw voerde het Amerikaanse leger een afschuwelijke oorlog tegen een communistisch regime in Noord-Vietnam. Uiteindelijk moesten de Amerikanen hun missie opgeven, Noord- en Zuid-Vietnam werden één land met een communistische regering. Veel Vietnamezen die de Amerikanen hadden gesteund, hadden toen geen andere keus dan het regime te ontvluchten. In het begin van de jaren tachtig kwamen er uiteindelijk zo'n 10.000 Vietnamese vluchtelingen in Nederland terecht. Dit waren over het algemeen allemaal bootvluchtelingen, van wie 60% boeddhist was.

De Vietnamese boeddhistische tempel in 2001.

Ze werden in Nederland allerhartelijkst ontvangen, maar hun godsdienst konden ze hier niet zo optimaal beoefenen als hun christelijke nieuwe landgenoten. Nederland kende geen boeddhistische traditie. Er stonden hier geen pagodes en stupa's.

Pagode

Later kwamen de Vietnamese vluchtelingen uit Oost-Duitsland er nog bij, die voor het vrije westen kozen en waarvan een deel in Nederland terecht kwam. Om te voorzien in de behoefte samen hun godsdienst uit te oefenen, werd op 3 april 1985 de Stichting Vietnamese Boeddhistische Samenwerking in Nederland opgericht.

In 1986 werd de eerste tempel voor Vietnamese boeddhisten in Nederland, Niem Phat, heel bescheiden gevestigd in een woonhuis in Hoorn. De stichting kocht in 1993 de boerderij aan de Middenweg

65 in Nederhorst den Berg en transformeerde die in de pagode Van Hanh als plaats van samenkomst voor religieuze plechtigheden. Het aantal bezoekers groeide enorm in de loop der jaren. Er ontstonden daardoor steeds meer verkeersproblemen op de drie druk bezochte jaarlijkse bijeenkomsten. De hele Middenweg stond dan in beide richtingen muurvast. In de wijde omgeving was dit te merken. Zo ging het niet langer. Het is niet bekend of de gemeente Wijdemeren erop aangedrongen heeft

Mahamevnawa-klooster

De boerderij stond te koop voor 695.000 euro en werd verkocht aan Sri Lankaanse boeddhisten, die de boerderij nu gebruiken als een boeddhistisch Mahamevnawa-klooster. Deze geloofsrichting is een onderdeel van het Theravada-boeddhisme.

De eerwaarde Kiribathgoda Gnanananda Swaminwahanse richtte de Mahamevnawa-beweging in 1990 op. Ze vierde onlangs haar éénjarig bestaan aan de Middenweg. Daartoe werd een prachtig beeld van een blauwe Boeddha overgevoerd van Sri Lanka naar Nederhorst den Berg.

In Sri Lanka bevinden zich 45 Mahamevnawa-kloosters, terwijl er wereldwijd 24 van deze centra zijn. Het Mahamevnawa-klooster aan de Middenweg is de eerste en enige Sri Lankaanse boeddhistische tempel van Nederland. Op het adres Middenweg 65 wonen een hoofdmontnik met twee monniken. In Sri Lanka wordt

momenteel een Nederlandse jongeman opgeleid tot monnik, die binnenkort hierheen komt. Hij draagt de mooie naam Bodhisiri.

Zij beoegen alle boeddhisten en belangstellenden de lessen van Boeddha en zijn meditatiemethoden door te geven. De mens gaat hierdoor zijn innerlijke kwaliteiten verbeteren en nog mooier, hij wordt een beter mens.

De planning is in een cyclus van vier weken gasten te ontvangen, steeds op een zondag, aan de Middenweg.

Feestmaal ter ere van de ingevlogen Blauwe Boeddha.

om te vertrekken of dat ze dit zelf hebben bedacht. Hoe dan ook, de stichting kreeg goedkeuring om een ruime, nieuwe pagode in Almere te bouwen, met voldoende ruimte en voorzieningen voor zoveel bezoek. Op 12 december 2012 werd de eerste steen voor de bouw van de Van Hanh pagode in Almere symbolisch gelegd. Na een twee jaar durende bouw en dankzij donaties van de Vietnamese boeddhisten en Nederlandse vrienden, werd de Van Hanh pagode in 2015 voltooid en in gebruik genomen. Het werd stil aan de Middenweg 65.

Allereerst bezoek van het bestuur; dat gaat dan om twaalf man. De tweede week is er een dag voor kinderen, waar 30 bezoektjes worden verwacht. De derde week is bestemd voor 20-30 jongeren en tenslotte de vierde week een dag voor 50-75 volwassenen. Daarnaast is er eenmaal per jaar in mei vanwege de geboortedag van Boeddha een Europese bijeenkomst, waar circa 200 boeddhisten worden verwelkomd. De festiviteiten nemen twee dagen in beslag.

Blauwharige Boeddha

Een 'gewone' Boeddha.

Het was zondag 23 oktober 2016 een zonovergoten dag. Ik had net het rondje NERA gelopen met mijn vrouw. We wandelden nietsvermoedend over de Middenweg toen ik plotseling mijn ogen uitwreef. Zag ik in de verte boeddhistische monniken op het fietspad staan? Of was ik gek? Het bleek een internationale dag te zijn van het Mahamevna-wa-klooster.

Voor de Europese boeddhisten was het groot feest, want de dag ervoor was net het grootste Boeddha-beeld in Europa uit Sri Lanka geïmporteerd en op zijn

De blauwharige Boeddha. De grootste in Europa.

plaats gezet. De Boeddha met het blauwe haar, prachtig!

We werden direct uitgenodigd binnen een kijkje te nemen, waar we een rond-

leiding kregen van Amal Fernando, een buitengewoon aardige Fries van Sri Lankaanse afkomst. We werden voorgesteld aan enige monniken. Overal liepen in het wit geklede gelovigen rond en aten van een uitgebreid buffet van een papieren bordje Sri Lankaans eten.

Of wij ook wilden aanschuiven. Dat hebben we gedaan en ik moet zeggen: jammer dat ze er

geen restaurant bij opzetten. Ik zou iedere week komen.

De Boeddhist houdt zich aan vijf strikte leefregels, die heel vanzelfsprekend klinken, maar als je erover nadenkt nog niet zo eenvoudig zijn.

- Dood geen mensen of dieren.
- Je mag niet stelen.
- Je mag je seksueel niet misdragen.
- Je mag niet liegen.
- Roken, drinken en andere geestverruimende middelen zijn verboden. ■

Foto's Kees Joustra

Zeilvereniging WSV 'De Spiegel' (4) Gerard Baar

De foto is genomen uit de tuin van A.J. Snel. Op de achtergrond ziet u een smalle doorgang, die de harde, bezige kern van de alsmaar groeiende zeilvereniging in een van de mooie zomers van de jaren zestig met veel plezier eigenhandig heeft gegraven.

Met alle energie gingen die mannen een stuk akker te lijf om met de zeilboot uit de zeilhaven direct op de plas te kunnen komen.

Natuurlijk braken er tussen het scheppen door voortdurend moddergevechten uit. Een roeiboort moest het lachend losgewoelde veen verspreiden. Voorin stond dan een handige jongen, die steeds op het juiste moment een soort verbrede pikhaak in de veengrond sloeg. Op zijn "ja" roeide de roeier met zulke sterke slagen weg dat de dollen er soms van piepten. Dat was nodig om zijn krachten te bundelen met die van zijn veentrekkende maat. Soms hield hij in, om een paar tellen later ineens weer op te trekken. Als de baggeraar daar niet op rekende, dook deze pardoes overboord.

Duiken leerde gelukkig iedereen met een beetje durf wel op de prachtig verende, lange, met vloerbedekking beklede duikplank bij het strandje aan de noordkant van de Spiegelplas. De zeilvereniging had die op initiatief van voorzitter Karel Scherpenhuijsen neergezet. De dorpsjeugd mocht er natuurlijk ook dankbaar gebruik van maken. Het was de kunst om

daar de bodem te halen. Het liep er zo steil af dat je wel tien meter naar beneden moest zwemmen om het bewijs boven te brengen, in de vorm van een steeds leger geworden handjevol veen!

Einde speelkwartier

Na al dat dollen brak voor de leden een periode aan met ander werk, waarbij het oppassen geblazen was. Alles wat u op de eerste foto ziet is door actieve leden jaren geleden van de grond gekomen. Het nieuwe clubhuis kwam in 1977 gereed, de bouw van de botenloods gold voor het bestuur als hot-item bij de viering van het veertigjarig bestaan in 1992. Volgens de voorzitter zou de houten loods het bij de eerstvolgende najaarsstorm begeven. Ook dat project is echter tot een goed einde gebracht. Alles staat er even netjes bij: de trots van de in Hilversum wonende havenmeester. Dat is het tevens van twee van de animatoren uit de tijd dat al dat moois tot stand is gebracht. Henk van Hemert en Ruud van Oirschot hebben geen spijt van de vele vrije uren die

ze in het verleden bij de WSV hebben doorgebracht. Ze behoren inmiddels tot de oude garde, maar zijn het er roerend over eens dat ze daar de tijd van hun leven hebben gehad. De bouw van het clubhuis eiste organisatorisch alles van degenen die de verantwoording droegen om het tot een goed einde te brengen. Heel soms probeerden teamleden zich bij mooi weer met veel wind aan hun belofte te onttrekken; het zeilersbloed gaat dan koken. Na op hun belofte gewezen te zijn, pakten ze dubbel zo hard aan. Volgens Henk en Ruud schiep dat samen iets opbouwen een band, die voor sommigen zelfs tot vriendschappen voor het leven leidde.

Het belangrijkste punt was dat de kosten door die zelfwerkzaamheid niet de pan uit zouden rijzen, zodat ook smallere beurzen hun hobby konden blijven uitoefenen. Er stond slechts één verplichting tegenover al die in het verleden gerealiseerde faciliteiten. Ieder lid moest van tijd tot tijd een werkbeurt vervullen. Afkopen was er in die jaren niet bij.

Bange jaren

Aan de onderlinge wedstrijden deed tot begin jaren tachtig bijna iedereen mee. Toen andere vormen van vermaak om de hoek kwamen kijken was het voor de wedstrijdcommissie niet makkelijk om een winnaar aan te wijzen. Er kon op het laatst maar één prijs per categorie uitgereikt worden. De allerbeste zeiler die uit de leden van 'De Spiegel' is voortgekomen, was Jan Kuik met zijn Laser. Hij dong bij landelijke en internationale wedstrijden een paar jaar mee naar hoge klasseringen. De rest van de Spiegeljeugd zeilde in die jaren de hele zomer heen en

weer op de plas dat het een lieve lust was. De zeilers die een kajuitboot bezaten, trokken er ieder jaar wel een paar weekenden op uit. Nu nog trouwens. Het schutten van schepen door de Ballastsluis kostte toentertijd de zeilers niets, op vertoon van een geldige lidmaatschapskaart. Bij een paar dagen buitengaats zeilen op het IJsselmeer troffen de Bergse watersporters elkaar af en toe op zaterdagavond in de haven van Hoorn. In o.a. café 'Tante

De 'harde kern' in die jaren van opbouw.

Marie' vonden de moe gezeilde enthousiastelingen dan de ruimte om 'even' de benen te strekken na zo'n hele dag bewegingsbeperking. Ze kunnen gelukkig, dankzij de protesten van begin jaren tachtig tegen de voorgenomen sluiting van de Ballastsluis, nog steeds gewoon op zondag weer de Spiegelplas opgeschut worden. Dat waren bange jaren voor zowel zeilers als ondernemers. Piet Lodewijkx heeft zelfs een paar maanden de sluisdeuren handmatig open en dicht gedraaid. [hier ga ik de eerstvolgende keer over verder] De eerste Gig (Werinon 89), een door A.J. Snel rond 1992 uit Turkije geïmporteerde houten loodsboot, kreeg van de WSV bij de te waterlating de naam 'Turks fruit'. Boven een bepaalde windkracht mag er niet geroeid worden. Zeilers zijn dan juist in hun element, terwijl roeiers lopen te tandakken. ■

Willie Das-van Schaik, een sprankelende vrouw

Kees Joustra

Het is alweer ruim twee jaar geleden dat Willie Das-van Schaik vrij plotseling op 63 jarige leeftijd overleed. Ze liet een verdrietige man, twee dochters, en drie kleinkinderen na. En een heel dorp. Ik praat met haar man Peter Das over Willie, wie ze was, en haar betekenis voor Nederhorst den Berg.

Willie op 20-jarige leeftijd.

Willie werd 12 februari 1951 aan de Overmeerseweg 22 geboren als tweede kind in het gezin van Gijs en Corrie van Schaik. Haar oudere broer Pietje overleed tragisch in 1955 samen met een vriendje, Wimpie Reijtenbach. Ze zakten achter het ouderlijk huis door het ijs en verdronken. Willie had toen al een zusje, Margot, na Pietjes dood is Bea nog geboren. De sfeer in huis was altijd treurig door het overlijden van het oudste kind, zo heeft Willie zich haar jeugd herinnerd. Vader Gijs was hovenier, hij onderhield tuintjes voor particulieren. In de winter reed hij daarnaast op een vrachtwagen voor een wasserij. Moeder Corrie verzorgde het gezin en hield een

sigaren- en sigarettenwinkeltje bij. Zij was voor Willie een grote bron van inspiratie, want Willie werd al op jeugdige leeftijd meegenomen naar het Ankeveens toneelgezelschap, waar ze jarenlang heeft geacteerd. Vanaf haar zesde jaar zat ze bij Crescendo, waar ze sopraan saxofoon speelde. Achter het ouderlijk huis stonden kassen waar kamerplanten werden gekweekt voor de verkoop. Verder naar achteren op de akker werden groenten voor eigen gebruik geteeld. Klanten konden rechts langs het huis naar achteren lopen om hun aankopen te doen. Willie zat op de katholieke lagere school in het dorp en ging daarna naar de MULO in Hilversum. Ze was geen echte studiebol en ging al snel werken bij de toneelgroep Bellevue in Amsterdam, waar ze in de boekhouding is begonnen en optrad als gastvrouw.

Daarna heeft ze zich steeds verder opgewerkt in de organisatie van het bedrijf, waardoor ze toen al met alle aspecten van de toneelwereld te maken heeft gekregen. Deze kennis is van groot belang geweest voor haar vorming en ook de basis van al haar latere activiteiten. Rond deze tijd, ze was toen 19 jaar is ze in Nederhorst den Berg 'Poefff' gestart, waarover later meer. In 1976 stierf haar moeder veel te vroeg. Ze was slechts 54 jaar. Moeder Corrie heeft in *Poefff* ook vele rollen vervuld. In 1977 ontmoette ze Peter Das, een Zuid Afrikaan, haar latere

echtgenoot in het Wapen van Nederhorst (tegenwoordig het Spiegelhuys). Hij was hier op doorreis, maar is nooit meer weggegaan. In 1979 werd haar eerste dochter geboren, waarna Willie Das ontslag nam bij Bellevue en bij haar kind thuis kwam te zitten. In die jaren was dit heel normaal, de man verdiende de kost en de vrouw deed de huishouding. Hun tweede dochter zag in 1981 het levenslicht. Het gezin bleef wonen in het huis van haar ouders aan de Overmeerseweg. Denk nu niet dat ze thuis ging zitten niksdoen, ze is haar hele verdere leven uiterst actief geweest. Heel vaak op vrijwillige basis. Dat begon al meteen toen Willie de noodlijdende theaterafdeling van de City of Wesopa in Weesp weer op de rails zette.

Willie was een extraverte persoonlijkheid. Als ze ergens was dan wist iedereen ook dat ze er was. Ze liep op blote voeten door de Albert Heijn, ze viel op. Maar ze had een groot hart. Ze steunde mensen, waar ze kon. Ze hield van klasieke muziek, maar ook van popmuziek, zoals Leonard Cohen. Ze hield van dans, van ballet en natuurlijk bovenal van toneel, mateloos veel.

Willie was jarenlang voorzitter van het Goois Toneel Centrum. Zo organiseerde ze een aantal eenakterfestivals. Ze was de laatste 9 jaar van haar leven docent drama aan het ROC in Amsterdam. Willie was mental coach van Donald Jones bij zijn laatste optredens. Ze hebben zeer intensief samengewerkt, ongeveer 3 jaar voor hij overleed. De laatste activiteit die zij in Nederhorst den Berg heeft verricht is het organiseren van de festiviteiten bij de opening van het nieuwe pand van Brinkers. Ze hield van de natuur, hoewel ze niet

het type was dat zei: “Kom we trekken onze wandelschoenen aan en we gaan de hele middag wandelen”. Willie stond haar mannetje, ze was voor niks en niemand bang. Toch durfde ze niet te reizen. Ze is maar éénmaal in Zuid Afrika geweest, het geboorteland van haar echtgenoot. Ze was maanden voor een vlucht al zenuwachtig. Voor lange bruggen, hogetorens, voor tunnels en dat soort dingen was ze heel huiverig. Haar vakanties gingen daardoor niet verder dan de Waddeneilanden of hooguit de Ardennen.

V.l.n.r.: Margot, moeder Cor, Willie en Pietje.

In 2000 heeft het koningin Beatrix behaagd Willie Das een onderscheiding te geven voor haar activiteiten in Nederhorst den Berg, lid in de orde van Oranje Nassau. Deze activiteiten worden hieronder kort behandeld. Ik kan natuurlijk niet te diep op alles ingaan in dit artikel. Dat zou dan een boek geworden zijn, maar het schetst wel de erfenis van Willie die ze nalaat aan Nederhorst den Berg en daarmee de betekenis die ze voor het dorp heeft gehad.

Poeffff

In 1970 richtte Willie Das de toneelgroep *Poeffff* op. Voor die tijd deed ze al aan toneel in Weesp. De moeizame

samenwerking met de mensen daar mislukte, zodat Willie besloot in Nederhorst den Berg zelf verder te gaan. Uit pure frustratie slaakte ze toen de vermoeide kreet: “Poefff” Zo is de toneelvereniging aan haar naam gekomen. Hun thuisbasis was eerst het buurthuis van de Hervormde Gemeente. Uiteindelijk kreeg *Poefff* definitief onderdak in het zaaltje van het Spiegelhuys. Vele Nederhorst den Bergers hebben warme herinneringen aan *Poefff*, doordat ze erin hebben meegespeeld of dat ze naar een van de uitvoeringen zijn wezen kijken. Willie was de drijvende kracht achter *Poefff*, ze koos de stukken uit en deed er de regie. Jaarlijks stond een ander toneelstuk op het repertoire. Willie heeft in 2007 een toneelstuk geschreven, getiteld “De

Brainstormen voor Poefff?

Intimist”. Een intimist, trouwens, is een schilder in het intieme genre. Je kon de voorstelling ook als theaterarrangement boeken inclusief een diner in het Spiegelhuys. Willie heeft in 2002 een film gemaakt getiteld Keerpunt. *Poefff* deed de productie en Willie de regie. Na de première met een openingsgala in het Spiegelhuys is de film op 19 en 26 oktober film 2002 vertoond in jongerencentrum the Site in Amsterdam. *Poefff* trad ook vaak op voor kinderen. Ze hebben in

Willie haar laatste jaar War Child uitgevoerd in de Kremerschool. De opbrengst ging naar het goede doel met dezelfde naam. *Poefff* is na het overlijden van Willie Das opgeheven. Zonder haar drijvende kracht was doorgaan zinloos.

De Spot

Toen het postkantoor, dat tegen de sporthal de Blijk aanlag, in 2003 werd opgeheven hadden Willie Das en Leny Vuurmans plannen op deze plek een cultureel centrum te huisvesten. De dames hadden een idealistisch centrum voor ogen, zonder commerciële oogmerken. Ze hebben de toenmalige gemeente Nederhorst den Berg bereid gevonden hier geld in te steken. Op 21 november 2003 werd de Stichting Post Restante opgericht. Het project van deze stichting dreef bijna helemaal op vrijwilligers en kwam zodoende een klein half jaar later voor weinig geld gereed. De opening vond plaats op 14 februari 2004. Het Sociaal Cultureel Centrum De Spot was een feit.

De Spot bood voor jong en oud allerlei creatieve en educatieve activiteiten aan. Deze waren allemaal laagdrempelig, waardoor ze voor iedereen toegankelijk waren. Het cursusaanbod was onder meer fotografie, tekenen en schilderen, beeldhouwen en keramiek, dans en koken. Verder huisvestte De Spot koren die er repeteerden, de Historische Kring, Seniorenweb en Versa Welzijn (ouderen en jeugd). Voor kinderen van 4 t/m 12 jaar werden allerlei leuke creatieve bezigheden georganiseerd. Deze groep werd de Spotjes genoemd. Het 5-jarig bestaan van De Spot, op een stralende zomerdag in 2009, was een groot feest.

De Spot werd door zijn eigen succes al snel te klein en de gemeente Wijdemeren kwam met plannen voor een ingrijpende verbouwing. Willie en Leny konden zich niet in de nieuwe opzet vinden door de financiële consequenties voor De Spot en de grotere verantwoordelijkheid die de gemeente hen wilde opleggen in het vernieuwde pand. Willie en Leny zijn vanaf 2011, gedurende de renovatie van het oude pand, nog een seizoen doorgegaan in het voormalige gemeentehuis op Voorstraat 35. Na lange tijd van overleg met de gemeente hebben zij zich teruggetrokken uit het project in de Blijk. De Spot ging in afgeslankte vorm verder en werd De Spotfabriek. De Spotjes verhuisden naar Kidswereld, bij de voetbalvelden en zitten daar tot heden nog steeds. De Spotfabriek werkt ondertussen samen met andere organisaties in het dorp aan activiteiten en evenementen. In de Blijk zit nu nog steeds een sociaal cultureel centrum, maar het is niet langer hetzelfde meer als de oorspronkelijke opzet.

Zomerspektakel

Op 15 februari 1980 zond de NCRV op de TV het zeer populaire en succesvolle Stedenspel uit, ditmaal vanuit Nederhorst den Berg. De huidige buurt de Blijk lag toen onder grote bergen zand, die we aan de Ballast Mij. te danken hadden. In deze woestijn konden de meest dwaze spellen gespeeld worden.

Naar aanleiding van dit uitermate succesvolle TV-programma heeft Willie Das samen met Hans Pelster bedacht een dergelijk evenement jaarlijks te herhalen. Dat idee is gerealiseerd onder de naam Zomerspektakel. In 1985 in het weekend rond 21 juni startte het eerste Zomer-

spektakel, met op het programma een braderie, een kermis, een feesttent met eigen optredens, en een triathlon. Jarenlang is dit programma ongewijzigd met veel succes herhaald. Men kwam uit de wijde regio om hier te feesten. Ieder jaar was Willie bij de organisatie betrokken. Ongeveer 10 jaar geleden is de opzet van het Zomerspektakel veranderd. Het werd allemaal veel commerciëler.

Vader en moeder Van Schaik in hun sigarenwinkelje.

Willie wilde alles vrij toegankelijk houden. Deze strijd heeft ze verloren en ze is uit de organisatie van het Zomerspektakel gestapt. Dat was het moment dat ze startte met Vrienden van het Plein.

Vrienden van het Plein

Na de verhuizing van de muziektent naar haar huidige locatie richtte Willie in 1993 de stichting Vrienden van het Plein op. Samen met Bergse bedrijven en verenigingen organiseerden de Vrienden jaarlijks een aantal laagdrempelige en gratis activiteiten zoals een rommelmarkt en een hardloophwedstrijd door het centrum van het dorp. Er werden pleinfesten georganiseerd, zoals eten op het plein met live-muziek. In 2004 zag het programma er als volgt uit: Theater met een groene boodschap door leerlingen van de basisschool, een ballenspektakel, een op-

voering door de gymnastiekvereniging, ringsteken en disco. Voor kinderen werden culturele activiteiten georganiseerd zoals de Boekenworm. De stichting is overgenomen door een andere groep in 2014. Nu kan er nog jaarlijks een glas bier in een tent op het plein worden gedronken. Uiteraard tegen betaling.

Willie Das begon in 1990 al met de eerste jamsessions in het Spiegelhuys. Lesley van de Lek regelde het meespelen. De jamsessions gebeuren nu 26 jaar later nog steeds met veel enthousiasme onder de leiding van Lesley.

Meneer en mevrouw De Boer

Willie opent het 60-jarig bevrijdingsfeest op het plein. (2005)

In 1991 koesterde de provincie Noord-Holland verregaande plannen om vervuild baggerslib in de Spiegelplas te dumpen. De gedeputeerde, de heer De Boer van de PvdA was hiervoor de direct verantwoordelijke. Het plan stuitte op veel verzet in Nederhorst den Berg en een actiegroep met de naam Spiegel Schoon werd ijlings opgericht. Willie Das en Wil Vrijhoef besloten op hun eigen manier actie te voeren. Ze verkleedden

zich als meneer en mevrouw De Boer en liepen door de Voorstraat met een bakfiets vol bagger. Ze klampten voorbijgangers aan met de vraag waar de Spiegelplas was, want ze wilden hun rotzooi kwijt. Deze vorm van alternatief actievoeren hebben ze enige jaren herhaald.

Sinterklaas

Elk jaar als Sinterklaas Nederhorst den Berg weer bezocht schminkte Willie Henry van Tiggelen voordat hij in de stoomboot klom. Dit heeft ze vele jaren gedaan, net zoals Sinterklaas met een hartelijke babbel welkom heten op de steiger, voor deze aan zijn zegetocht door het dorp begon. Willie is daarnaast met Wil Vrijhoef een aantal jaren Zwarte Piet geweest in de bejaardensoos, waar ze inwoners trakteerden op een wervelende show.

KinderVakantieWerk

Op de laatste dagen van de KinderVakantieWerk-week werden ieder jaar toneelstukjes gespeeld. Hier werd altijd de hulp ingeroepen van Willie, die de kinderen schminkte, verkleedde en de regie deed. Succes gegarandeerd.

Op 1 december 2014 overleed Willie Das-van Schaik aan de directe gevolgen van kanker. Het was een agressieve soort. Ze wist maar drie maanden dat ze ziek was. Ze is begraven op de katholieke begraafplaats naast de kerk in Nederhorst den Berg in het familiegraf bij haar ouders. Ze heeft voor velen van ons het leven net iets leuker gemaakt. ■

Dit artikel kwam tot stand met medewerking van Peter Das, Margot Tiink, Bea Berkel, Wil Vrijhoef, Henneke van de Lek, en Leny Vuurmans.

Jacob Gons, tuinder-transporteur

In het artikel van Klaas Kostelijk (Werinon 91, oktober 2016, pagina 17) stond een foto, genomen vanaf de oprit van het erf van Gons. Het is net over de brug van de eerste Tocht. Op de achtergrond is de grote boerderij van Marsman (nu Voshaart) met de naam 'de Horst' te zien.

Gerard Baar

Het was niet zo eenvoudig om als tuinder in de Horstermeer de kost te verdienen. Er bleef bij de meesten niet genoeg geld over om tegenslagen op te vangen. De vader van Ferrie Gons, die naast de vrachtauto op de Hoofdweg met een bekende staat te praten, kreeg in 1941 de schrik van zijn leven. Bij een brand in zijn schuur ging, behalve ander materiaal, ook zijn vrachtwagen verloren. De auto op de foto, een Fargo, had hij pas een paar maanden. Volgens Ferrie, die links naast de volgeladen wagen staat te praten met Arend van der Steen, dateert de foto uit 1942. Bijna tegen de voorbumper staan Marietje en Gerard Gons. Hun grote broer Ferrie praat aan de kant van de weg met zijn overbuurjongen Arend van der Steen. Vader Arie van der Steen staat op de hoek van zijn huis geheel ontspannen van een welkome pauze te genieten. Lang stilzitten zat er voor een Horstermeer-tuinder niet in. Zo gauw hij zich na een poosje wieden omdraaide, stak op de plek waar hij begonnen was het onkruid alweer de kop op.

Bovendien waren de polderlasten dusdanig hoog dat er maar weinig mis hoefde te gaan om aan de grond te raken.

Van klein naar groot en weer kleiner

Vader Jacob Gons behoorde voor de oorlog tot de grotere tuinders. Heel vroeg in de vorige eeuw was hij een aantal jaren zelfs de grootste. Hij kwam in 1913 uit Barsingerhorn (kop van Noord-Holland) als een soort avonturier in de polder terecht en besloot een akker te huren. Twee jaar later kocht hij het huis waar later Johan van de Berg zijn kwekerij-tuinderij Kitty zou gaan uitoefenen.

De eerste eigenaar, Sikking, had het als een van de eersten laten bouwen rond het begin van de twintigste eeuw in de in 1882 droog opgeleverde polder. Sikking had zich verre van het experiment van Frederik van Eeden op 'Nieuw Harmonie' gehouden. Hij verkocht zijn bezit wat later aan Nanne de Boer en vertrok naar elders. Nanne was na een aantal

idealistisch doorgebrachte jaren gedesillusioneerend uit de commune van Van Eeden gestapt. In 1915 kocht Jacob Gons het huis dus, plus nog eens tien bunder land. Hij pakte het voortvarend aan en ging, onder contract, suikerbieten voor de suikerfabriek in Halfweg verbouwen.

Daarnaast verbond hij zich contractueel aan de zuurkoolfabriek in Broek op Langedijk om witte kool van twee kilo het stuk aan te leveren. Hij zat altijd om personeel te springen. Alle jongens van Van Huisstede van de Prutmolen kwamen na de lagere school bij hem terecht. Jacob liet zich niet kisten, integendeel. Als het suikergehalte van zijn bieten te laag was of de kool minder dan twee kilo woog kortten zijn afnemers altijd zomaar de contractueel afgesproken prijs. Vader Gons stapte dan met verhitte kop naar het Kantongerecht in Hilversum om zijn gelijk te halen.

Iedereen werkte graag bij Gons

Zijn personeel was zo trouw dat een ervan zelfs eens op maandagmorgen om vier uur bij zijn baas aanbelde om te zeggen dat hij er om zes uur weer zou zijn... en hij was er. Bij een collega-tuinder pakte een kwinkslag heel anders uit. Diens knecht kwam op een keer om

kwart over zes op het werk, waarop hij hem 'vriendelijk' goedemiddag wenste. Het weerwoord van de knecht was: "Oh, is het al zo laat, dan ga ik maar weer" en hij vertrok. In de tuinderij was het vijf dagen in de week werken van 6 uur 's morgens tot 6 uur 's avonds. Zaterdags van zessen tot vier uur in de middag. Tijdens het theedrinken deelde baas Gons (en met hem op dat tijdstip alle andere Horstermeer-tuindersbazen) dan het weekloon uit.

Nieuwe uitdaging

Vader Jacob Gons bracht in de jaren dertig zijn grondbezit terug tot vier-en-eenhalve hectare en begon witlof te telen. De witlofwortels liet hij kweken op anderhalve hectare land in de Haarlemmermeerpolder.

In het land bij Jacob Gons staan Gerrit en Arie van Wijngaarden met Ferrie, vader Jacob en Piet Gons.

Hieraan kwam in 1940 een abrupt einde; Schiphol legde beslag op het land. Gons kon zijn nieuwe passie echter niet loslaten, zodat hij zelf op een gedeelte van

Op de knieën tussen de witlof VI.n.r.: Jacob Gons en Marietje, zittend Henk, met pet Wim Hoed, achter Wim Hoed zoon Ferrie, dan Klaas Gons en Rijk van Huisstede.

zijn akkers witlofwortels begon te kweken. Als ze volgroeid waren trok de familie Gons en haar medewerkers met man en macht de akker op om ze op te graven. In een verwarmde kas gedijde de groei van de ook wel Brussels lof genoemde groente meestal heel voorspoedig. In de oorlog ging alles gewoon door. De afzet nam zelfs toe.

Tegen het einde van de Tweede Wereldoorlog is Jacobs zoon Ferrie op een keer, samen met zijn huishoudster Na van Huisstede, naar een dorp achter Zwolle gefietst om wat voor haar te kopen. Ferrie reisde op een vals paspoort, want er stond in dat hij veertien was, terwijl hij al zeventien jaren telde. Hij had de op-pak-leeftijd om in Duitsland tewerkgesteld te worden! Het liep op de terugweg goed af bij de controle op de beruchte brug over de IJssel bij Zwolle. Ze mochten alles wat ze bij zich hadden houden en de soldaat nam genoeg met de in Ferris paspoort aangegeven leeftijd.

Zijn oudste zoon vertrok

Een paar jaar na de oorlog in 1951 vertrok Jacob Gons' zoon Jan naar Frankrijk. Hij had heel lang met zijn vader samengewerkt, maar wilde toch zijn eigen weg uitstippelen. Hij vestigde zich in het dorp Biffontaine, zo'n 70 kilometer van Parijs en begon op grote schaal witlof te verbouwen. De opbrengst bracht hij zelf voor dag en dauw naar de Hallen in de Franse hoofdstad.

Jan verongelukte op latere leeftijd jammerlijk door stom toeval. Terwijl hij een leuke band verwisselde op een van de smalle wegen in de buurt van zijn woonplaats zag een chauffeur van een andere camion hem over het hoofd. Toen de zoon van Jan met een reserveband arriveerde, kreeg hij de schrik van zijn leven. Ferrie ging vaak naar zijn broer in Biffontaine, soms zelfs heen en weer in één weekend. Bovendien logeerde hij er graag in zijn niet zo lange vakanties.

Een keer heeft hij daar zes weken mee geholpen witlofwortels op te graven. Het bedrijf is later voortgezet door de zonen van Jan, zodat de familie Gons er een grote Franse familietak bij kreeg.

Gebroeders Gons

Ferrie begon in 1953, nadat zijn vader was overleden, samen met zijn broer Henk een transportbedrijf onder de naam Gebroeders Gons. Zijn zoons, die beiden zelfstandig transportondernemer zijn, hebben het qua sjouwen een stuk makkelijker. Op hun vrachtwagens beschikken ze zelfs over een mobiele heftruck.

Vader Ferrie moest jarenlang eigenhandig zware dingen uit zijn wagen naar de klanten slepen of dragen. De hydraulische laadklep beschouwt hij als dé uit-

vinding van de vorige eeuw. Hij stopte in 1994, zijn lichaam begon op te spelen. De Gebroeders Gons hield op te bestaan. Naast het gemak van alle nieuwe vindingen waarvan zijn zelfstandig werkende zoons gebruik maken, is er toch weer een ongemak bijgekomen, waaraan zij niet kunnen ontkomen. De toenemende filedruk op de snelwegen en in het westen ook op de provinciale wegen speelt hun bijna dagelijks parten. Ze zitten er wel bij, maar het kost toch gedeerde vrije tijd.

We zijn bijna terug bij af, want het begon vroeger voor de meesten toch ook met werken van zes tot zes. ■

Het kleine jochie (Ferrie) op de witlofrooffoto heeft mij in het kort de geschiedenis van zijn familie verteld.

Vonjo en andere uitbaters op Vreelandseweg nummer 42

Leen Houtop/
Gerard Baar

Dit artikel kwam tot stand na een gesprek van Leen Houtop met Ger en Corrie Visser, die samen in Overmeer de snackbar Vonjo beheerden. Bij een geboren Berger komen dan vanzelf oude herinneringen naar boven. Het betreffende pand heeft voor en na hen in de loop der jaren verschillende eigenaars en huurders gekend, die het ieder op hun manier uitbaatten.

Het bewuste pand staat er nog altijd, maar dan onder de naam café Het Jaagpad, met terras aan het water. De voor-geschiedenis van deze horecavestiging begint een paar jaar na WO II met Jan

van de Hoed; hij woonde er en was tevens eigenaar. De verhalen doen de ronde dat hij op 'n dag friet ging bakken in een pan met olie. Jan had wel eerst een gat in de muur van zijn woning gehakt

om zijn klanten te kunnen bedienen! Hij bouwde met dit bijbaantje langzaam wat kapitaal op.

Jan werkte op de kruutfabriek, zodat hij dagelijks heen en weer op de fiets naar Muiden ging. Zondags zette hij versnaperingen op zijn bakfiets, waarna hij er mee naar het Avanceveld aan de Mid-denweg reed. Voor het uitstallen van zijn koopwaar stond hem in die keet, tussen de twee kleedkamers in, een met een luik afsluitbare ruimte ter beschikking. Bij het rustsignaal voorzag hij de voetbalteams van thee. Een kantine was toekomstmuziek; Avance en VBO bestreden elkaar nog heftig. Zijn activiteiten mondden op een dag uit in de opening van een snackbar onder de naam Jani el Kadi, een samenstelling van de namen van zijn gezin. De volgende eigenaar gaf de tot cafetaria uitgegroeide zaak de naam Vonjo, naar zijn vrouw Yvonne en dochter Joke. Daarna nam de Vrelander Maasakker het pand over; hij doopte het Het Hemeltje.

Het Jaagpad anno 2001.

Het echtpaar Visser nam het pand in 1969 over. Ger (nu 89) en zijn vrouw Corrie burgerden snel in in Nederhorst den Berg. Zij waren van huis uit gewend mensen om zich heen te hebben.

Beiden stammen af van boerenfamilies in de kop van Noord-Holland. Het was een ondernemend echtpaar; in hun trouwen zijn ze verschillende keren verhuisd.

Begonnen met een melkzaak in Den Haag, verhuisde de familie na vier jaar naar Amstelveen. Het gezin kreeg vier kinderen: Martin, Peter, Nel en Erik en inmiddels zijn er ook zes kleinkinderen.

Medewerkers achter de koelvitrine. Vl.n.v.: Wil de Ridder-Dijksman, Aalt en Ankie van Huisstede, Henk Bruins (zwaager van Ger Visser), Martin Visser en Adrie Ouweneel.

Na zeven jaar in Amstelveen een melkzaak gehad te hebben kwam Ger via een advertentie in de in Overmeer te koop staande patatzaak terecht. Hij zette de cafetaria voort onder de oorspronkelijke naam Vonjo.

In het begin heeft het gezin nog in het pand gewoond, maar korte tijd later betrok het een koopwoning in de Lijsterlaan. In de zaak zelf moest vanwege slecht onderhoud het een en ander vertimmerd worden. Ger en Corrie trokken zelfs een gedeelte van het woonhuis bij de cafetaria. Je kon kiezen: gewoon afhalen of je bestelling opeten in een sfeervolle zitruimte. Ger beheerde de goed lopende cafetaria van 1970 tot 1990.

Luchtfoto van deel van Overmeer (rond 1970). Het dak van Vonjo, daarachter aan het Jaagpad het huis van Cornelissen. Naast Vonjo woonde Henk Dolman. Het witte huis met grote schuur, vrachtwagen en olietank was van Vic van Laere. Links van de twee-onder-een-kap was van zandrijder Theo van Vliet, rechts woont nog altijd Adriaan de Bruin Zijn duivenhok is net zichtbaar. De rij links aan de overkant van de weg is er gekomen dankzij GOED WONEN. De winkel op de hoek van de Kastanjelaan is van bakker Wim Dubelaar (1967 geopend). Het dubbele huis hoort bij de eerste rij net na de oorlog nieuw gebouwde sociale woningen aan de Vreelandseweg.

De lokale jeugd liep er niet alleen binnen voor een patatje, ijsje of snoep, maar ook om lekker bij te praten. Fietsers en wandelaars konden op het terrasje aan de Vecht tijdens het uitrusten genieten van het mooie uitzicht. Ze hadden in het begin het geluk dat patat en kroketten gewilde snacks waren. Het was hard werken geblazen; de zaak was, op de maandag na, de hele week open.

Op den duur zagen ze zich, om te overleven, genoodzaakt moderne keukenapparatuur aan te schaffen. De snackcultuur was door de toenemende welvaart sterk aan verandering onderhevig. De klandizie nam evenredig toe, zodat ze tevens het aantal zitplaatsen uitbreidden. Echtgenote Corrie zorgde dat hun cafetaria er voor openingstijd altijd weer keurig uitzag. Ze vertelde trots dat ze twee keer in de week de ramen lapte.

Ger Visser raakte uitgeblust na jaren van lange dagen. In 1980 vond de ouder wordende Ger dat hij beter kon stoppen.

Bovendien maakte hij al jaren dubbele uren en had hij geen opvolger. Hij verhuurde het pand aan Willem Clements, die zijn snackbar annex café Het Stippie noemde. Willem liet later de Kwalitaria bouwen in het centrum van het dorp. Ger verkocht toen (in 1990) zijn pand aan Dick Bergman, die er onder de naam Feest en Spijslokaal 't Jaagpad een café-restaurant in begon.

Advertentie 1999.

Ger Visser geniet samen met zijn vrouw Corrie nog steeds van zijn pensioen. Sinds een jaar of wat bewonen ze een bejaardenwoning in de J.J. van Goyenstraat. Zijn grootste hobby is schilderen; daarom volgt hij graag een cursus in wijkcentrum De Spot. In hun hele huis hangen prachtige schilderijen.

Overmeer uit de lucht gezien, met Vonjo

Deze luchtfoto (genomen rond 1970) van een gedeelte van Overmeer gebruik ik als aanleiding om iets over de geschiedenis van woningbouwvereniging Goed

Wonen (opgericht in 1916) te vertellen. Ik ben daar jaren voorzitter van geweest, zodat ik trots mag zijn op de in beeld zijnde nieuwbouw. Alle huizen die op deze foto aan de overkant van de Vreelandseweg staan, zijn daar in de loop der jaren gebouwd, mede dankzij de volledige inzet van Goed Wonen. Wanneer daar aanleiding toe was, zetten we iemand die dat verdiend had in het zonnetje. Een jubilerend bestuurslid boden we natuurlijk een feestelijke receptie aan, waarvoor een heleboel uitnodigingen de deur uit gingen. Zo'n jubileum was bovendien uitermate geschikt voor het onderhouden van de contacten met allerlei instanties. We maakten dankbaar gebruik van 'Feest en Spijslokaal 't Jaagpad', dat Dick Bergman (na de overname van De Herberg van Martin Wewer in 1997) als dependance van dat café-restaurant in bedrijf hield. Op 9 februari 2001 gaf

Jacques en Joke Janmaat, met voorzitter Leen Houtop tijdens de receptie in 'Feest en Spijslokaal 't Jaagpad' t.g.v. zijn 25-jarig jubileum bij Goed Wonen.

Goed Wonen op deze locatie een receptie ter gelegenheid van het 25-jarig penningmeesterschap van J.G.M. Janmaat. In datzelfde jaar zat tevens G.H. van Huisstede 25 jaar in ons bestuur. C.W. Schimmel konden we een jaar later toevoegen aan de lijst van langblijvers bij onze Algemene Woningbouwvereniging.

Bewonersavonden in De Herberg

In De Herberg hielden we onze bewonersavonden, want die ruimte was nodig om alle toegestroomde huurders te kunnen herbergen. Die bijeenkomsten verliepen in een gemoedelijke sfeer. Het bestuur probeerde gestelde vragen zo goed mogelijk te beantwoorden.

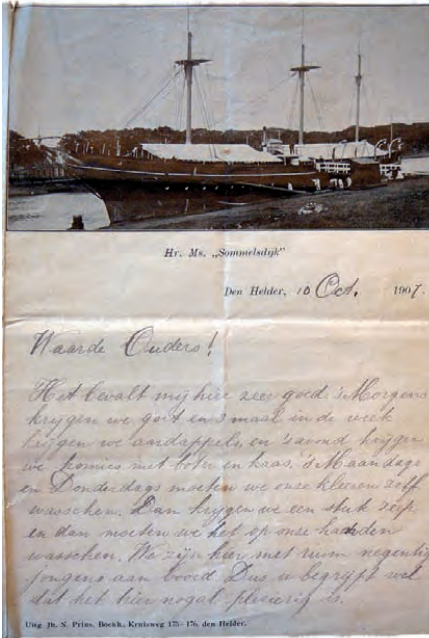
Terugkijkend heb ik er altijd plezier in gehad om mij samen met de andere bestuursleden in te zetten voor de sociale woningbouw binnen Nederhorst den Berg. Jammer dat onze kleine corporatie met haar bezit van 258 woningen geen rol van betekenis meer kon spelen in de regio. In 2004 fuseerden wij met Atrium uit Hilversum, dat weer deel uitmaakt van de Alliantie.

Bij het horen van de naam Vonjo komen bij vele Overmeerse en Bergse babyboomers ongetwijfeld herinneringen uit hun jonge jaren naar boven. Ger en Corrie Visser konden geweldig goed met jongeren opschieten, zodat iedereen er graag kwam om een patatje te halen.

Friet eten was een door muziek uit de jukebox ondersteunde sociale aangelegenheid. Ik denk dat uit het delen van een patatje met een aardig iemand die blut was, verscheidene duurzame relaties zijn ontstaan. Het echtpaar Visser zal dat zeker beamen als ik het zou vragen. ■

1948. De eerste nieuwbouw na de oorlog van Goed Wonen aan de Vreelandseweg. De weg is niet bestraat. Op de achtergrond is nog het grote oude hoekhuis te zien waar later bakker Dubelaar zijn winkel kreeg.

Donderdagavond moesten we naar de
 Calocisatie en 't ontdags naar de heek
 dan gaat er een korteraal met ons mee
 want anders van de dominee en geen heus
 mee kunnen houden. Om de andere dag
 mogen we 't avondts passagieren, en om de
 andere nacht hebben we nachts ik een
 uur de wacht. We staan 't meergens en een
 op een 't middags om gaan dan hebben we al
 we gedaan. We slopen in een kooi de
 eerste nacht was dat wel vreemd, maar nu
 ben ik er al aan gewend. Als we om te een
 gedaan hebben dan kunnen we toeken
 krijgen om te leeren en damspellen en nog
 meer andere spellen. We hebben in een
 harmonica aan boord, daar spelen we dan
 't avondts op. Dus u kunt wel begrijpen
 dat het hier gezellig is met zo veel jongens.
 We verdienen 85 cent in de 8 dagen, dat
 is wel niet veel, maar ik kan er nog wel
 van komen. Als u weer schrijft dan
 moet u He. Ms. Sommeilicht schijven
 want zoo heet het schip, daar ik op ben
 dan meer weet ik niet. Doe u de groeten
 van de familie en aan de buren aan mij.

Na groeten uw zoon E.N. Meijer

Tegenstellingen

Brief van Burgemeester J. Koomen van de Noord-Hollandse gemeente Winkel aan Burgemeester Heerman van Nederhorst den Berg. Ik geef in het kort de strekking van de inhoud weer.

No 102. Onderwerp: Politie

Winkel, 4 October 1912

Een paar mensen, leden van de anarchistische kolonie in Nieuwe Niedorp, hadden grond in de Horstermeer gekocht met de bedoeling daar een kolonie te stichten. Volgens hem waren er al een paar kolonisten uit zijn gemeente vertrokken om daar woningen te gaan bouwen. Bij de laatste indeling voor de Nationale-Militie kwam Jan Kaay (loteling uit de lichte 1912) niet opdagen. Hij had laten weten niet tot moordenaar opgeleid te willen worden. Daar zijn verblijfplaats onbekend was, kon Koomen hem geen bevel sturen om bij Gedeputeerde Staten op het matje te komen. Wel was de burgemeester bekend dat Jan Kaay woonachtig was in de bovengenoemde kolonie. Hij kon zich voorstellen dat deze misschien in Nederhorst den Berg vertoefde, zodat hij Heerman beleeft verzocht een onderzoek in te stellen. Indien de dorpsveldwachter erin zou slagen de gezochte persoon aan te houden, wilde hij daar graag bericht van krijgen.

Aan den Heer Burgemeester der
gemeente Nederhorst den Berg

De Burgemeester van Winkel

J. Koomen

№ 142 48

SAGV 054-2

Alfer V van der Horst (ca.1401 -1466)

en Otte van Beesde (ca. 1415-1469)

Els N.G. van Damme

Toen Alfer V werd geboren in 1401 bestond de burcht Ter Horst reeds meer dan 100 jaar. We hebben er geen idee van hoe het complex eruitzag, òf en hoeveel bijgebouwen er bij de oorspronkelijke woontoren waren gevoegd en hoe de bouwkundige staat van één en ander was.

In 1436 huwde Alfer V met Otte van Beesde, die als erfdochter, dus enige erfgename na de dood van haar vader “’t Huys te Varik” in bezit kreeg en daarmee kwam een nieuwe woonplaats in het vizier voor het geslacht Van der Horst via Alfere vrouw. Het is niet duidelijk of Otte na Alfere dood alleen op Ter Horst is blijven wonen. In elk geval werd ’t Huys te Varik voor de nakomelingen van Alfer en Otte hun latere domicilie. Dat zou nog wel een tijd duren, aangezien deze erfenis pas in 1481 plaatsvond. De kinderen van Alfer en Otte zijn vrij zeker nog op de burcht Ter Horst geboren, want vooralsnog zal Otte’s broer de scepter hebben gezwaaid op ’t Huys te Varik.

Het tijdsbeeld waarin Alfer V leefde

Na het harde, maar schonende bewind van Filips de Goede (1419-1467) daagde voor de familie eindelijk een rustiger en economisch betere periode: “De Gouden Eeuw van Bourgondië”.⁽¹⁾

In 1456 trad een nieuwe bisschop aan, bisschop David van Bourgondië, zoon van Filips de Goede. David van Bourgondië had met geweld en dankzij het samenspannen van de Kabeljauwen en de Bourgondiërs de bisschopszetel verkregen en natuurlijk met de steun van zijn vader was hij een machtige bisschop. Hij vestigde zich in het kasteel Duurstede

en leefde in grote pracht en praal. Hij omringde zich met kunstenaars en wetenschappers en bracht hervormingen tot stand ook op kerkelijk gebied, zette o.a. aan tot de bouw van de Utrechtsen Dom en de kerk in Wijk bij Duurstede.⁽²⁾

Een nieuwe bisschop, dus een nieuwe leenheer betekende dat Alfer een nieuw leenverband moest vastleggen voor zijn oorspronkelijk Stichtse goederen: zijn Huijs, de tienden van Horstwaerde en Overmeer en de Heerlijkheid Overmeer. Dat gebeurde volgens Wittert van Hoogland⁽³⁾ in 1467 en wel in Wijk bij Duurstede.

Afb. 1. 't Huys Varick, door J. Stelligwerf.
Uit Alex Olzheim, *De geschiedenis van Varik*.

Al eerder, op 10 november 1434, na de dood van zijn vader, was Alfer V beleend met de erfenis van zijn rijke overgrootmoeder Hadewich van Raephorst,

namelijk de bekende “Hollandse” goederen uit de Lier en Leiderdorp. Ongeveer terzelfder tijd moet hij ook geridderd zijn.

Alfer was in 1459 maarschalk van het Sticht geworden, een hoge positie. Hij was de chef van de landsverdediging en vertegenwoordigde de bisschop in het Sticht. Als bisschoppelijk ambtenaar sprak de maarschalk recht.⁽⁴⁾ Vanaf 1436 trad hij regelmatig op in de Ridderschap van Utrecht. Hij stierf in 1466.

Alfers huwelijk en schoonfamilie.

Alfer V trouwde omstreeks 1436 met een nazaat van ridder Gerbrand van Beesde (ook wel Beesd of Beest), die door zijn huwelijk met Aleyda van Varik in het bezit gekomen was van het voor-

malige adellijke Huis Te Varik in de Tielerwaard (*afb. 1*). Dat huis vererfde in 1403 naar zijn gelijknamige kleinzoon Gerbrand van Beesde, wiens dochter Otte, echtgenote van Alfer V, erfgenaam werd in 1481; zij was erfdochter nadat haar broer Willem was overleden. Zo kwam het omgrachte Huis te Varik met een molen en een singel in de familie van der Horst. Het bleef in de familie tot 1651.⁽⁵⁾

Van de familie Van Beesde is heel weinig met zekerheid bekend, van hun archieven is niets teruggevonden schrijft ook Van Bavel, die zeer ingevoerd is in de Gelderse archieven. Hij heeft alle bezittingen in het Gelderse rivierengebied aan een onderzoek onderworpen.⁽⁶⁾

Er is wel iets, maar ook weinig bekend over Gerbrands beroemde kleindochter Aleida. Zij was de beroemd geworden Aleida van Poelgeest, die de geschiedenis is ingegaan als de op 22 september 1392 op ca. 22-jarige leeftijd vermoorde *maitresse* van de Graaf van Holland, Zeeland en Henegouwen, Albrecht van Beieren (1336-1404)⁽⁷⁾ (*afb. 2*).

Aleida's moeder was Aleid van Beest Gebrandsdr., een zuster van Johan van Beesde (zie ~~tab~~). Zij was gehuwd met Jan van Poelgeest, die belangrijke posities bekleedde aan het hof van de Hertog van Gelre (Jan van Blois) en ook aan het hof van Graaf Albrecht van Beieren. Haar ouders hebben dit drama met hun dochter beleefd. Er wordt vermoed dat zij hofdame was van de eerste vrouw van Graaf Albrecht. Verschillende minnaressen werden weggekocht of weggestuurd om plaats voor haar te maken. Er doen veel speculaties de ronde over de reden waarom zij vermoord zou zijn. Graaf

Afb.2. De moord op Aleida van Poelgeest.

Albrecht lijkt bijzonder op haar gesteld te zijn geweest en zij zou grote invloed op hem hebben gehad, misschien wel te groot. Waarschijnlijk was er een politieke reden, want op grond van deze moord heeft Graaf Albrecht met een aantal politieke tegenstanders afgerekend.

Vrijwel zeker was het geslacht Van Beesde al in de vroege middeleeuwen een toonaangevende familie in Tiel en omgeving, waarschijnlijk afstammend van Hisbold van Beesd, vermeld in 1129, een leenman uit het geslacht van Cuijk. Zo werd ook bijvoorbeeld de vicarie in

Toch veronderstelt Van Bavel dat er vanaf 1400 een verval plaatsvond bij een aantal lokaal vooraanstaande families, zoals uit het volgende tabelletje uit leenaktenboeken kan blijken. Het gaat over de relatieve hoeveelheid land die enkele grootgrondbezitters te leen hadden van de hertog van Gelre over een zekere periode.

Hier blijkt uit dat zowel de families Groot en Van Beesd en enkele anderen samen door de tijd over steeds minder grond gingen beschikken en dat de familie Pieck daarvan snel beter werd.

Relatieve hoeveelheid land te leen van Hertog van Gelre

	1410	1470	1500	1540	1570
Pieck	20%	39%	40%	43%	52%
Van Beesd	17%	13%	17%	14%	10%
De Groot	7%	2%	3%	—	—
overige	40%	30%	29%	33%	19%
tot. opp. (in morgens)	246 m	302 m	298 m	318 m	318 m

de Beesdse parochiekerk in 1369 gesticht en gefinancierd door Gerbrand van Beesde. Een vicarie is eigenlijk wat wij tegenwoordig een stichting noemen, maar had in die tijd in tegenstelling tot nu, vaak een godsdienstige achtergrond, de vicaris was priester. Hij was verantwoordelijk voor het beheer van de opbrengsten die voortkwamen uit de missen die hij aan een speciaal daarvoor aanwezig altaar las.

In oorkonden van de schepenbank wordt een relatief groot aantal familieleden Van Beesde genoemd als schepenen van Tiel.

Otte's moeder was Hadewich (Haze) van Heessel, afkomstig uit het plaatsje Heeselt, dat dichtbij Varik ligt. Haar vader was Jan van Heessel, brouwer, en van 1453-1456 schepenen van Tiel en substituut (vervangend) rechter in Tiel (1454).⁽⁸⁾

Er is verder nog een zuster van Hadewich aangetroffen: Elisabeth van Heessel (geb. ca. 1420). Zij huwde met Hendrik de Roever, zoon van Gerrit de Roever. Hendriks moeder was Katharina Jansdr. van Beesde. Dit zou weer een dochter van Johan van Beesde kunnen zijn. Families waren vaak nogal verweven met

elkaar, door onderlinge politieke huwelijken. Deze Johan wordt mogelijk beschreven als een zeer vooraanstaand man, die bijvoorbeeld ingeschreven staat, gewoon als Jan van Beesde, in het Groot charterboek van de Graven van Holland. Of dit de juiste is, is nog onzeker en kan mogelijk uit nader onderzoek volgen.

deren, die blijkens de traditionele naamgeving in genoemde volgorde geboren zullen zijn:

1. *Alfer VI* (geb. ca. 1440), genoemd naar zijn grootvader Alfer IV.
2. *Gerbrand*, genoemd naar Otte's vader.
3. *Johan*, genoemd naar de oudste broer van zijn vader Alfer V.

Tabel: Voorouders van Otte van Beesde

Gerbrand van Beesde	X	?	Pouwel Claesz	X	?
			(ca. 1375-1469)		
Johan (van Beesde)	X	?	Jan van Heessell	X	Hadewijch Pouwels
			(ca. 1390-dec. 1463)	(ca. 1415)	ca. 1395-1457
Gerbrand van Beesde			X		Hadewig van Heessel (Heze)
Otte van Beesde			X		Alfer V van der Horst
(ca. 1415-1492)			(ca. 1436)		(ca. 1401-1466)
Alfer VI, Gerbrand, Johan					

De koppeling van deze familie van Heessel aan de Van der Horsten wordt bevestigd door een opmerkelijke vondst van ene Alfonso Dirk Alfer van der Horst als echtgenote van Jan Gerard Hendrik van Heessel. Zij (Alfonso) is geboren ca. 1495 en moest op grond van de naamgeving een kleindochter zijn van Alfer VI, namelijk een dochter van Dirk van der Horst, die wij later nog zullen ontmoeten.

Deze Jan van Heessel was weer een kleinzoon van Hendrik van Heessel, die in 1447 heraut was in dienst van Filips de Goede. Hoe de vader van Hadewich in deze familie past is nog niet helder geworden, maar er is zonder twijfel een familierelatie.

Het echtpaar Van der Horst kreeg volgens Wittert van Hoogland⁹ de volgende kin-

De trouwdatum (ca. 1436) suggereert dat er vóór Alfer nog een kind geweest kan zijn en dat moet dan een meisje geweest zijn (Haze), genoemd naar Otte's moeder, maar zij is tot nu toe niet aangetroffen.

De nieuwe woonplaats van de familie Van der Horst

Het Huis te Varik¹⁰, waar de familie zijn intrek ging nemen heeft langs de Waal gestaan in de Tielerwaard, even ten oosten van het plaatsje Varik. (*afb. 3*) Het huis was net als Ter Horst al van hoge ouderdom. In oorkonden uit de jaren rond 979 werd het al genoemd. In de 13e eeuw werd het omschreven als *“huys ende slot tot Vauderich, met hofstat ende bongert binnen sijnen cingel daerto behorende ende wind ende windmeule to Vauderich.”*

Later heette het “Slot Molenhuys”. Het huis had sedert de 13e eeuw ook het zogenaamde windrecht, dat betekende dat alleen zij het recht hadden op een molen. De naam “Slot Molenhuys” doet vermoeden dat het een belangrijke of indrukwekkende molen was. Het was een wipkorenmolen die oorspronkelijk aan de dijk heeft gestaan. Een type molen zoals - ontgaan van wieken - in de Horstermeer staat, maar dan bedoeld voor het malen van graan. In de nacht van 16 op 17 juli 1865 is de Varikse molen afgebrand en in 1867 vervangen door een stenen molen, die meer landinwaarts is opgetrokken.

Heden is er niets meer van over, alles is omstreeks 1750 in verval geraakt. In verband met geplande woningbouw in Varik heeft archeologisch onderzoek in 2007 de plek getraceerd waar kasteel en voorhof en kasteeltoren gestaan hebben.

Varik was een lage heerlijkheid, net als Nederhorst, waar rechtspraak mocht plaatsvinden, maar dan alleen lagere rechtspraak. Dat betekende toezicht op het beheer van straten en wegen, dijken en waterlopen en ook het veer naar Heerewaarden was in handen van de heren van Varik. Zij genoten aanvankelijk ook inkomsten uit boeten, die later aan de schout toekwamen. Aan het wapen van de familie (afb. 4) zoals getekend door Goesewinus van Varick in 1571, ontleende later het dorp Varik haar gemeentewapen.⁽¹¹⁾

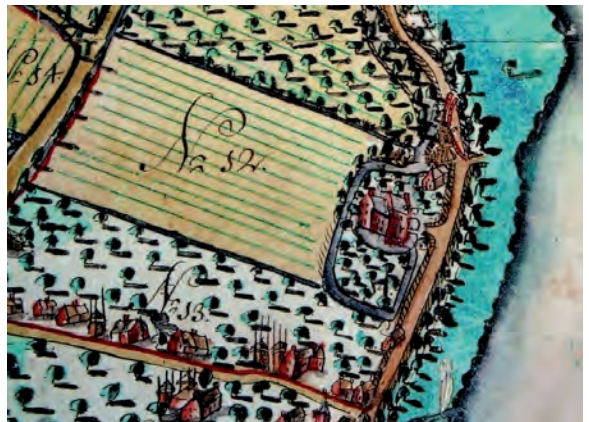
Misschien was het wel een comfortabeler huis om in te wonen dan Ter Horst, want Otte en haar latere familie hebben er, zoals wij later ook nog zullen

zien, hun leven gesleten, naar het zich laat aanzien tot 1651 toe. Otte stierf in 1492.

De bezittingen van de familie

Behalve de al genoemde Stichtse leen-erfstukken die reeds eeuwen de familie toebehoorden namen in 1463 de bezittingen toe met de aankoop van een stuk buitendijks land in Overmeer, langs de Vecht, genaamd Allensnesse. De omstandigheden waaronder dit gebeurde waren wellicht tekenend voor Alfer. Dit land was oorspronkelijk van Hendrik Frenk van der Vliet, woonachtig in deze buurt. Hij was leenheer van een burger uit Brussel, Lyon van der Torre. Van der Vliet was nu overleden en Alfer kocht het land “omdat Lyon arm was en kleine kinderen had”.⁽¹²⁾

Verder zijn de gegevens over het familiebezit zeer spaarzaam, doordat alle gegevens daarover tijdens de brand van kasteel Nederhorst in 1971 in vlammen

Afb. 3. De ligging van 't Huys te Varik, op een tiendkaart uit 1714.

zijn opgegaan. Ook zijdelingse bronnen zijn schaars. Dat kan onder meer te maken hebben met het tijdsgewricht waarin

zij leefden. De rol van de ridderlijke families was sterk veranderd door de tijd. Hun politieke betekenis was aanzienlijk verminderd, militaire bijstand die vroeger aan de vorst (bischop) werd geleverd was niet meer van groot belang. Opvallend is ook dat geen meldingen meer worden gedaan over de religieuze achtergronden van de familie. Het lijkt erop alsof zonen geen priesters meer werden en onder de meisjes vinden we geen kloosterlingen meer. Vanaf de 14e eeuw was er onrust in de kloosters en verslakte de kloostertucht ernstig. De oorzaak was onder meer een toene-

mende rijkdom in de kloosters, leidende tot decadentie. Belangrijk werd in onze regio de hervormingsbeweging die wij kennen als de Moderne Devotie, die begon met Geert Grote (1340-1384). Hij was een aanhanger van Liudger, die in onze regio zoveel heeft betekend (de kerk op de berg is door hem gesticht vóór 799 en hij werd ook vlakbij, onder Zuilen op zijn familieerfgoed geboren.⁽¹³⁾ Het is aannemelijk dat de familie Van der Horst door deze beweging, die soberheid nastreefde, is beïnvloed en zo misschien later tot het protestantisme is overgegaan. ■

Afb. 4. Het wapen van de familie Varick

Noten en literatuur

- ⁽¹⁾ J. Zuiderduijn, *Conjunctuur in laatmiddeleeuws Haarlem*. Holland 40, p.3-17, 2008.
- ⁽²⁾ Bisschop David van Bourgondie, in: *Canon van Utrecht Zuidoost*. Regio-canons.nl.
- ⁽³⁾ Jhr. Mr. E.B.F.F. Wittert van Hoogland. *Genealogische en Heraldische Bladen*, 1913.
- ⁽⁴⁾ I.W. Enklaar. *De vorming van de Stichtse maarschalkambten*. Tijdschrift voor Geschiedenis 45, p.360, 1930.
- ⁽⁵⁾ Ebidat burgendatenbank: Varik, Huis te.
- ⁽⁶⁾ B.J.P. van Bavel, *Transitie en continuïteit*. Hilversum 1999, p.135-138.
- ⁽⁷⁾ Dimphéna Groffen, *Poelgeest, Aleid van: In digitaal Vrouwenlexicon van Nederland*.
- ⁽⁸⁾ www.bravy.nl Stamboom Meijer.
- ⁽⁹⁾ Jhr. Mr. E.B.F.F. Wittert van Hoogland. *Genealogische en Heraldische bladen* 8, p.356-327, 1913.
- ⁽¹⁰⁾ M. Smit, *Het huis te Varik*. Med. Hist. Kring West-Betuwe.
- ⁽¹¹⁾ Alex Olxheim. *Uit de geschiedenis van Varik*, 2013.
- ⁽¹²⁾ J.C. Kort, *Repertorium op de grafelijke lenen in Kennemerland 1203-1650*. *Ons Voorgeslacht* 44, p.121, 1989.
- ⁽¹³⁾ Els N.G. van Damme, *De Willibrordkerk in Nederhorst den Berg*. *Nieuw licht op de vroegste geschiedenis*. *Werinon* 26, p.11-20, 2008.

VERKRIJGBAAR BIJ DE HISTORISCHE KRING NEDERHORST DEN BERG

Themanummers van WERINON:

Van blekerij tot wasindustrie. (1992) € 2,50

Onderwijs in Nederhorst den Berg. (1994) € 2,50

Petersburg – Een verdwenen buitenplaats. (1996) € 3,00

Nederhorst den Berg Speciaal. (2001) € 3,00

Religieus Erfgoed – Geloven in monumenten. (2005) € 5,00

De Willibrordkerk door de eeuwen heen. (2008) € 5,00

Historische Canon van Nederhorst den Berg. (2009) € 10,00

Parochie H. Maria Hemelvaart – Nederhorst den Berg en Nigtevecht 1811-2011. (2011) € 5,00

Kwartaalblad WERINON:

Losse nummers. (indien voorradig) € 3,00

Boeken:

Nederhorst den Berg tijdens de oorlog. *Willy van Deutekom e.a.* (1986) € 1,00

Om het vriespunt – 100 Jaar IJclub Nederhorst den Berg 1902-2002. *Jan Baar.* (2002) € 5,00

Warinschool 1881-1981 – Honderd jaar Christelijk Onderwijs
te Nederhorst den Berg. (1981) € 2,50

Nederhorst den Berg – Tussen Vecht en Eem. (1993) € 7,00

De Brug – Een eeuw wijzer. (1999) € 1,00

Het gemeentehuis van Nederhorst den Berg. *W.J. v. Deutekom/J. Jansen.* (1984) € 1,00

DVD:

Nederhorst den Berg anno 2001. € 10,00

Nederhorst den Berg 1965. € 10,00

Nederhorst den Berg door de jaren heen. € 10,00

De Willibrordkerk in ere hersteld. € 10,00

Streekarchief Gooi en Vechtstreek (SAGV)

Bezoekadres: Oude Enghweg 23, Hilversum.

Openingstijden: maandag en dinsdag 9.00 uur-17.00 uur.

Informatie: telefoon 035-6292646 en

www.gooienvechthistorisch.nl

dunnebier

print & marketing

Direct mail | Cross media | Fulfilment & MRM | Drukwerk & promotie

Nieuw Walden 6 • 1394 PB Nederhorst den Berg
+31 (0) 294 25 62 00 • info@dunnebier.nl
www.dunnebier.nl